ZPRAVODAJ

Muzea Komenského v Přerově

leden–březen 2023

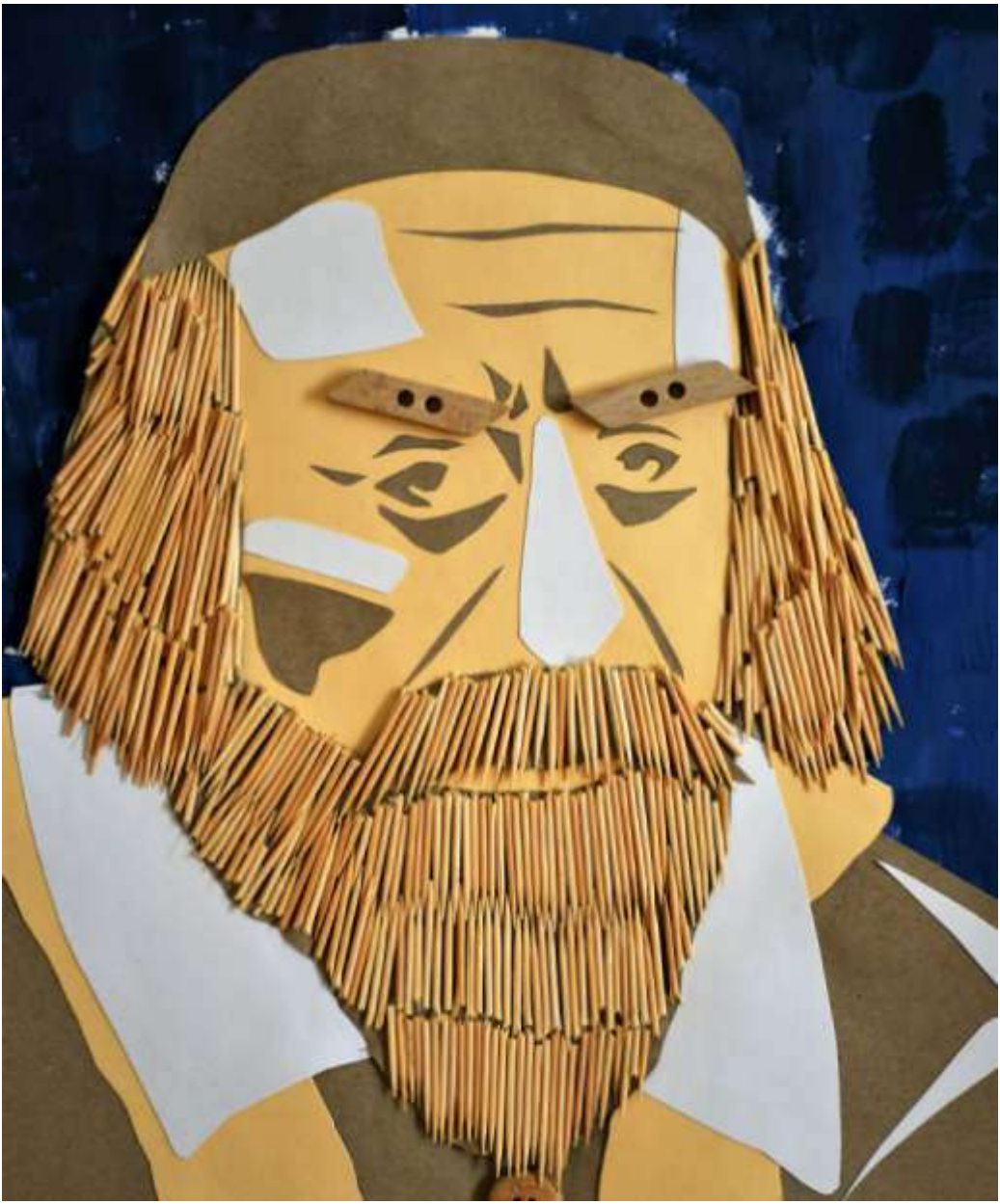

Vážení a milí čtenáři,

možná jsme si na pravidelné čtvrtletní vydání našeho zpravodaje již zvykli jako na nezvratnou samozřejmost. Opravdu, ani kolegové u nás v muzeu ani mnozí z Vás, si již absenci pravidelného informování o akcích a zveřejňování objevů a poznatků odborných pracovníků neumíme představit. Věřte ale, že náš zpravodaj tady nebyl odpradávna, ale existuje a je v kontaktu s Vámi právě 10 let. To je důvod k blahopřání a povzbuzení do budoucna, ale také příležitost poděkovat iniciátorce zpravodaje a jeho pilné, energické a obětavé redaktorce Kristině Sehnálkové. Díky a gratulujeme k desetiletému jubileu Kristino!

Vystihnout v tradičním úvodníku charakteristiku uplynulého roku na několika řádcích patří vždy k těm méně snadným úkolům. Ale zrovna průběh loňského roku byl z hlediska návštěvnosti i ekonomického fungování muzea natolik úspěšný, že je mi velkým potěšením podělit se s Vámi o tento fakt. Celková roční návštěvnost v součtu všech poboček muzea se vyšplhala k neuvěřitelným 150 tisícům návštěvníků. Historicky nejvyšší návštěvnosti dosáhl hrad Helfštýn. Od roku 1962, odkdy jsou vedeny statistiky, je loňských 116 511 osob zdaleka nejvyšším číslem. Na tomto úspěchu se jistě podílelo více faktorů. Kromě „hladu“ návštěvníků po dvou omezených covidových letech zájem lidí jistě přilákal i nedávno rekonstruovaný a moderně architektonicky doplněný palác hradu, který získal celou řadu českých i mezinárodních ocenění i značný mediální ohlas. Panu kastelánovi i celému týmu správy hradu Helfštýna patří také veliký dík za promyšlenou dramaturgii kulturních akcí, systematickou propagaci hradu i úroveň poskytovaných služeb.

Pozoruhodnou návštěvnost ale vykázal i přerovský zámek a s ním spojené přerovské akce. I jeho návštěvnost s dosaženým počtem 28 130 osob (bez započítání externích akcí) je rekordní, a to od roku 2008, kdy začal po rekonstrukci topení fungovat zámek celosezónně. Zásluhu na stabilní návštěvnosti mají muzejní edukátoři, protože významnou část zájemců tvoří účastníci programů pro školy, rodiny s dětmi i další speciální skupiny.

Přestože budova ORNIS prochází kompletní rekonstrukcí a není přístupná veřejnosti, nastřádala i ornitologická stanice díky úsilí jejích pracovníků pěkných 4 270 návštěvníků zapojených do externích vycházek, happeningů nebo do přednášek, objednaných edukací a dalších akcí konaných v náhradních prostorách.

V roce 2023 se těšíme na úspěšné dokončení další rozsáhlé stavebně investiční akce Rekonstrukce budovy ORNIS (Ornitologické stanice), které je naplánováno na září 2023. Návštěvníkům se zájmem o přírodu v ní představíme zbrusu novou expozici Ptáci Česka o dvojnásobném rozsahu oproti staré expozici a doplněnou o mnoho nových exponátů, informací, interaktivních i audiovizuálních prvků. Další prostory novostavby i rekonstruované stávající budovy umožní rozvoj vzdělávacích programů pro školy, další akce spojené s environmentální výchovou, pořádání seminářů a kulturně výchovných akcí. Dobrou zprávou je, že ve zlepšování technickohospodářského stavu muzejních budov budeme moci díky podpoře našeho zřizovatele Olomouckého kraje pokračovat. Od poloviny roku by měl být zahájen další očekávaný a důležitý investiční projekt Stavební úpravy depozitáře a knihovny v budově Horní nám. č. 35, Přerov, připravený až do fáze stavebního povolení. Po dokončení realizace stavby rozplánované na dva roky by se mělo kromě technického vybavení budovy sousedící s přerovským zámkem výrazně zlepšit zázemí pro pracovníky i pro badatele a zefektivnit uložení sbírkových předmětů a knih pracoviště dějin školství našeho muzea.

Rád bych na úvod nového roku 2023 popřál Vám všem návštěvníkům a sympatizantům Muzea Komenského pevné zdraví, bystrou mysl a dostatek lásky a porozumění pro všechny, kteří si je zaslouží.

Radim Himmler,
ředitel muzea

Pojďte s námi oslavit 500. narozeniny Jana Blahoslava

Město Přerov se může pochlubit mnoha známými osobnostmi. Jednou z nejvýznamnějších je biskup jednoty bratrské Jan Blahoslav, který se narodil v jednom z domů na Horním náměstí dne 20. února 1523 Blažkovi a Kateřině, horlivým příslušníkům jednoty bratrské. Blahoslav o rodném městě psal ve svém díle Gramatika česká, kde také poprvé zmínil pravěké nálezy, „kosti obrů", v Předmostí.

Helena Kovářová

V Přerově získal Jan základy vzdělání, poté odešel do Prostějova, kde se připravoval na duchovní dráhu. Starší jednoty jej vyslaly spolu s ostatními mládenci na další studia do zahraničí do slezského Goldbergu (dnes Złotoryja), Wittenbergu a Basileje. Získal tak vzdělání v duchu evropského humanismu, jehož zásady následně uplatňoval v českém prostředí.

V rodném městě se v letech 1550–1551 zotavoval z těžké nemoci, kvůli které nemohl dokončit studia v Basileji. Roku 1553 byl v Přerově vysvěcen na kněze. Stalo se tak pravděpodobně v „kostelíku na Kopci", dnešní kapli sv. Jiří, která tehdy sloužila jednotě bratrské. Stavba nového sboru v lokalitě Na Marku (dnešní Památník Jednoty bratrské) byla započata až roku 1554.

Jan Blahoslav působil v Mladé Boleslavi, jako biskup sídlil v Ivančicích, kde se významně zasloužil o vznik tiskárny Jednoty bratrské, později přenesené do Kralic. Podílel se na vydání nového kancionálu (zpěvníku) a to jako redaktor i jako autor některých písní. Přeložil Nový zákon podle zásad biblického humanismu.

Dřevěný model Bílkova pomníku Jana Blahoslava ze sbírek MKP

Podařilo se mu dosáhnout vysoké úrovně českého překladu a položil tak základy pro vznik Bible kralické. Zemřel 24. listopadu 1571.

V roce 400. výročí jeho narození, tedy v roce 1923, byl v Přerově slavnostně odhalen pomník Jana Blahoslava od sochaře Františka Bílka. Stalo se tak v neděli 20. května 1923 a z tribuny na Horním náměstí promluvilo několik řečníku k velikému davu shromážděných obyvatel města a dalších návštěvníků a hostů, kteří si nenechali velkolepé slavnosti uniknout.

Od února do května 2023 se můžete těšit na výstavu a mnoho dalších akcí, které Jana Blahoslava a jeho vztah k Přerovu připomenou a kde se o jeho životě, díle i o jeho pomníku dozvíte

mnohem víc. První akcí bude výtvarná dílna **Písmo a ornament** v době jarních prázdnin v termínu od 7. do 10. 2., vždy v časech 9–12 a 13–15:30. V předvečer Blahoslavových 500. narozenin bude zahájena výstava s názvem „Jan Blahoslav, rodák z Přerova“. V neděli 19. 2. 2023 v odpoledních hodinách v rámci vernisáže proběhne dílna pro děti i dospělé s výzvou **„Pojďme vytvořit přání Blahoslavovi“**. V březnu se můžete těšit hned na dvě dílny. Na první z nich budeme vyrábět „svíčky“ na dort pro Blahoslava, který dostane na velké oslavě v sobotu 20. května. Druhá dílna určená dospělým a větším dětem nás přenese do 16. století a připomene výzdobu bratrských sborů, kterou tvořily nápisy na zdech.

Jan Blahoslav nosil dioptrické brýle již v době, kdy jejich použití zdaleka nebylo tak běžné, jako dnes.

Písmomalířský workshop pod vedením zkušené lektorky Markéty Poskočilové proběhne v pátek 17. 3. od 17 do 20 hodin.

V dubnu proběhne další dílna, tentokrát kaligrafickotypografická. Účastníci se naučí psací písmo z 16. století. Závěr oslav 500. narozenin Jana Blahoslava proběhne v sobotu 20. května 2022 na Horním náměstí, kdy si připomeneme také 100. výročí odhalení pomníku od Františka Bílka. Program bude upřesněn v dalším zpravodaji. Vzniká ve spolupráci s dalšími institucemi, například Gymnáziem Jana Blahoslava a Střední pedagogickou školou v Přerově, Městem Přerov a dalšími partnery.

Akce k výročí Jana Blahoslava proběhnou také v dalších městech, například v Ivančicích a Mladé Boleslavi. Instituce z Jihomoravského, Středočeského a Olomouckého kraje, které na přípravách participují, se spojily do projektu **Rok Blahoslava.**

Na plánovaném webu budou kromě kalendária publikovány také aktuality k výstavám, přednáškám, koncertům a dalším akcím pořádaným po celý rok 2023.

Vazba exempláře Šamotulského kancionálu z roku 1561 ze sbírek MKP

Na začátku 80. let minulého století otevřela hrad Helfštýn kovářům a položila základy jejich mezinárodního setkání pod názvem Hefaiston.
Letos v lednu tomu bude už 6 let, co Marcela Kleckerová poslouchá nebeské kovadliny, ovšem její přátelé a kamarádi nezapomínají.

Pocta kněžně kovářství

Lubomír Vyňuchal

U příležitosti nedožitých 70. narozenin někdejší správkyně hradu, přezdívané „kněžna kovářů“, vytvořil Pavel Tasovský, výtvarník a umělecký kovář z Náměště nad Oslavou, dvoumetrovou plastiku. Své kovářské dílo věnoval Lipníku nad Bečvou, tedy městu, k němuž měla vřelý vztah a pod jejímž kurátorským dohledem se zde odehrála celá řada uměleckých výstav. Skulptura našla své stálé místo historickém centru (v listopadu 2022 byla slavnostně odhalena za kulturním domem Echo).

Na kamenném hranolovém podstavci, opatřeném informační kovovou tabulkou, stojí ocelová plastika býka, jehož tělo představuje velký plochý kámen. A proč zrovna býk? Na tuto otázku odpověděl autor takto: *„Je to její znamení a ty její nejlepší vlastnosti v tom obsažené.“* Býci totiž většinou mají klidnou a vyrovnanou povahu a hlavním smyslem jejich života bývá práce. Když se nadchnou pro nějakou myšlenku, budou rádi a ochotně tvrdě a neúnavně pracovat na jejím uskutečnění. Navíc mají vřelé srdce, a pokud se ocitnete v nesnázích, jako první podají pomocnou ruku. Samozřejmě je můžete také vyprovokovat až k zuřivosti, ale obecně jsou Býci jedním z nejmírumilovnějších znamení zvěrokruhu. Býk je navíc podle astrologie ovládán planetou Venuše, což je jediná planeta sluneční soustavy, která je pojmenována po ženě.

O deset let mladší Pavel Tasovský spolupracoval s Marcelou Kleckerovou dlouhých 35 let a byl také u prvního ročníku Hefaistonu. V roce 2020 vystavoval své práce také v Přerově (Galerie Pasáž) a mimo jiné je rovněž autorem obřích šachových figur, které jsou dokonce zapsány do knihy českých rekordů.

Při návštěvě Helfštýna dnes můžete zaznamenat ještě jednu uměleckou připomínku Marcely Kleckerové. Autor-

Pavel Tasovský spolupracoval s Marcelou Kleckerovou dlouhých 35 let

Igor Kitzberger: Zrcadlo

rem bronzové plastiky z roku 2017 nazvané „Zrcadlení“, je taktéž člověk, kterého s její osobou pojilo dlouholeté přátelství. Jedná se o sochaře a uměleckého kováře z Rožnova pod Radhoštěm, Igora Kitzbergera.

Igor Kitzberger:„Marcela Kleckerová ovlivnila spoustu lidí a vtiskla se do nich. Vnímám tedy její osobnost jako zrcadlení.”

Ten také při slavnostním odhalení díla v úvodu Hefaistonu vysvětlil svou inspirační vizi, kdy mimo jiné řekl: *„Marcela Kleckerová ovlivnila spoustu lidí a vtiskla se do nich. Vnímám tedy její osobnost jako zrcadlení. Některé kováře dokonce inspirovala natolik, že jim řekla nějakou myšlenku a oni ji dokázali vytvořit. I v tom byla výjimečná.“*

Plastiku můžete obdivovat na druhém nádvoří hradu ve výklenku u hradební bašty nad tzv. Husitským příkopem. V horní části vyleštěného kruhového zrcadla nechybí drobným písmem uvedené její celé jméno „Marcela Hermína Kleckerová“ a dvě osudová data „15. 5. 1950–3. 1. 2017“. Během návštěvnické sezóny můžete často ve výklenku spatřit nejen sami sebe, ale rovněž hořící svíčku či živé květy u nohou kované postavy držící zrcadlo.

Pavel Tasovský: Býk

BOBŘI
na Malých lagunách

Ekoporadna ORNIS se pro své akce snaží využívat přírodní lokality, které jsou na dosah od města a zároveň nabízejí něco zajímavého z přírody. Takovou lokalitou je přírodní památka Malé laguny, která je chráněná jako vodní a mokřadní biotop s výskytem vzácných a zvláště chráněných druhů živočichů. V zimním období si určitě každý návštěvník všimne pobytových znaků jednoho z nich, které nelze přehlédnout – sídlí tam totiž celá rodina bobrů evropských.

Jana Syryčanská

Na výpravu za bobry vyrazíme s Martinem Vymazalem a Janou Syryčanskou v sobotu 21. ledna 2023 od 9 hodin. Kolem vodní plochy budeme hledat stopy, které svou činností bobři v zimě zanechávají. Jsou to především stromy pokácené pro bobry typickým způsobem, zejména

Dřevorubecká činnost bobra

Bobří chrup

jejich ohryzané kmeny a části větví, které si bobr stahuje pod vodu, nebo z nich staví své příbytky. Najdeme jistě několik propadlých bobřích nor a ukážeme si bobří polohrad. Na břehu je možné pozorovat skluzy, kudy se bobři jako na klouzačce vracejí ze břehu do vody, nebo kudy se díky silným prstům s drápy dostávají opačným směrem z vody ven. Možná ucítíme i typický bobří pach na těchto místech.

Pod vodou mají bobři své „dálnice“, kudy nejčastěji plavou, a oblíbená místa, která slouží jako jídelny. To vše lze pozorovat proto, že v zimním období je potrava bobra tvořena zejména kůrou stromů rostoucích kolem vody – olší, vrb a topolů.

Zahlédnout ho v tomto období je méně pravděpodobné, naopak v létě, kdy se krmí hlavně spásáním bylin na březích, ho můžete na Malých lagunách za soumraku docela úspěšně pozorovat. Průvodci ale mají k dispozici bobra v životní velikosti ze sbírek ornitologické stanice a přinesou ukázat i modely tlapek, lebky se zuby a na očichání vzorek bobří vůně.

Diskutovat budeme určitě o ochraně bobra a vlivu jeho činnosti na okolní krajinu. Povíme si také, jak chránit lidské stavby před poškozením bobry a jak se vlastně vyvíjel vztah člověka k bobrům v průběhu historie.

V závěru loňského roku byl dne 22. prosince 2022 po rozsáhlé rekonstrukci slavnostně otevřen bývalý Blažkův dům v Bratrské ulici v Přerově, který bude sídlem inovačního centra IN – HUB určeného pro rozvoj podnikání ve městě.

V průběhu stavebních úprav, především výkopových prací realizovaných ve dvoře rekonstruovaného objektu v souvislosti se založením retenční jímky a plošné skrývky v místě nového parkoviště byl v květnu až srpnu 2022 pracovníky Muzea Komenského v Přerově prováděn záchranný archeologický výzkum.

Kachel
s heraldickým znamením
rodu Pernštejnů

Zdeněk Schenk

V závěrečné etapě výzkumu přistoupili členové archeologického týmu k plošnému odkryvu v úrovni pozdně středověké terénní vyronávky odpadního charakteru, která obsahovala koncentraci zlomků tisíce kusů kuchyňské keramiky a pozdně gotických nádobkových a komorových reliéfně zdobených kamnových kachlů. Po ukončení terénní části výzkumu byly zachráněné archeologické nálezy podrobeny laboratornímu zpracování.

Archeoložce Kateřině Dlouhé se podařilo zkompletovat ze stovek zlomků pozdně gotických kachlů několik kusů exemplářů s částečně dochovanými heraldickými motivy. Kromě reliéfů s erbovním znamením pánů z Kunštátu či v přerovském prostředí archeologicky poprvé zachyceným znakem města Uherského Hradiště se podařilo identifikovat a částečně zrekonstruovat komorový kachel s heraldickým znamením pánů z Pernštejna.

Ústředním motivem reliéfu je hlava zubra, která představuje nedílnou součást erbovního znaku pánů z Pernštejna a má svůj původ ve staré rodové legendě.

V případě exempláře z Blažkova domu je přibližně ve střední části čelní vyhřívací stěny umístěn na koso položený kolčí štít se zubří hlavou. Nejvýrazněji byla autorem reliéfu ztvárněna hlava zvířete, která plasticky vystupuje z plochy štítu. Hlava se ve směru k tlamě nápadně zužuje. Rohy zubra jsou výrazně zahnuty. Krátkými rýžkami mezi rohy na temeni zvířete byla tvůrcem reliéfu nenápadně znázorněna také čupřina. Po stranách jsou patrné kapkovitě zašpičatělé

vzpřímené boltce. Výrazné oční bulvy jsou ohraničeny dvěma oválnými víčky umístěnými pod naznačenými nadočnicovými oblouky. Ze středu čela vybíhá ostře profilovaný směrem k nozdrám trojúhelníkovitě se rozšiřující nos. V nozdrách zvířete je provlečena srdčitě tvarovaná houžev. Kolem štítu se zubří hlavou jsou rozmístěna vegetativně pojatá přikryvadla (fafrnochy). Helm se na rozdíl od klenotu složeného z ptačích per nedochoval. Výtvarné pojetí zubří hlavy, jež zvolil autor reliéfu, působí na současníka až po „čertech“ svérázným dojmem.

Rozměry slepeného torza kachle obdélného formátu s částečně dochovanou komorou jsou následující. Výška kachle činí 330 mm. Maximální dochovaná šířka dosahuje 190 mm. Tloušťka čelní vyhřívací stěny se pohybuje mezi 3 až 5 mm. Zadní strana čelní vyhřívací stěny nese stopy po silném očazení. Povrch kachle je režný oranžové barvy výpalu. Okraj kachle lemuje hranolová zčásti dochovaná lišta. Kachle opatřené heraldickým znamením rodu pánů z Pernštejna se na různých lokalitách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku vyskytují v mnoha variantách.

Na území přerovského regionu známe hned několik archeologických lokalit, odkud pochází nálezy pozdně gotických kachlů s více či méně dochovaným heraldickým motivem znázorňujícím v různých obměnách pernštejnské erbovní znamení. Dosud byl větší počet nálezů na Přerovsku zaznamenán v souborech ze zámku Hranice, z areálu hradu Helfštýna, z městské aglomerace v Lipníku nad Bečvou a v prostoru Horního náměstí v Přerově. Většinu z nich lze datovat do doby kolem roku 1500. Vznikly tedy v hrnčířských dílnách za Viléma z Pernštejna, který byl majitelem přerovského panství v letech 1475 až 1521. Právě Vilémovo jméno je neodmyslitelně spojeno s obnovou města Přerova poničeného během husitských válek v 1. polovině 15. století, s velkým stavebním rozvojem měst a hradních sídel v dolním Pobečvím na přelomu pozdního středověku a raného novověku.

Pernštejnský erb se objevuje nejen na kachlových reliéfech. S motivem zubří hlavy se můžeme setkat rovněž na reliéfech tesaných do kamene, které jsou dodnes součástí architektonických památek na řadě míst v republice.

Za krásnou ukázku ztvárnění pernštejnské rodové pověsti lze považovat reliéf na desce zdobící bránu do zámku Pardubice.

Nicméně nemusíme chodit tak daleko až do východních Čech. Stačí navštívit hrad Helfštýn na Přerovsku, kde je nad portálem druhé hradní brány umístěna kopie desky s nápisem v gotické majuskule *„z Pernstayna, pán na Helfenstaynye“*, kterou nechal Vilém umístit do průčelí hranolové věže v roce 1480. Ve střední části desky nad nápisem je reliéf se známou scénou ze známé a oblíbné

Reliéfní deska s rodovou pověstí pánů z Pernštejna osazená v Labské bráně zámku v Pardubicích.

Hrad Helfštýn. Detailní pohled na reliéfní desku z roku 1480 se scénou z pernštejnské rodové pověsti nad druhou hradní branou.

pernštejnské rodové pověsti, kdy bájný zakladatel rodu uhlíř Věnava zkrotil divokého zubra tím, že mu protáhl nozdrami kroucenou houžev z lýka. Nad touto scénou se v horní části desky nachází na koso položený kolčí štít se zubří hlavou s houžví v nozdrách, kolčím helmem a klenotem obklopené přikrývadly.

Originál je pak možno shlédnout v expozici Archeologie na hradě Helfštýně umístěné v interiéru bývalé hradní kuchyně na nádvoří paláce.

Výše námi popisovaný kachel z výzkumu Blažkova domu z Bratrské ulici v Přerově představuje poměrně vzácnou variantu, ke které nám z Moravy chybí adekvátní analogie.

Přesto lze určité shodné rysy s kachlem ze dvora Blažkova domu spatřovat také u nestratifikovaného exempláře z hradu Helfštýna, který nalezl dlouholetý spolupracovník Muzea Komenského v Přerově výtvarník Dalibor Figeľ prostřednictvím povrchového sběru před rokem 2008. V tomto případě jde o malý zlomek čelní vyhřívací stěny s dochovanou částí reliéfu zubří hlavy a erbu. Kachle tak mohou hypoteticky pocházet z jedné prozatím blíže nelokalizované hrnčířské dílny působící v dolním Pobečví na přelomu 15. a 16. století, jejíž specifická produkce se promítá výhradně v archeologických nálezech z Přerovska.

Výše popsaný komorový kachel s erbem pánů z Pernštejna byl původně součástí pozdně gotických kachlových kamen, kterými byl vybaven interiér jednoho z přerovských měšťanských domů stojících kolem roku 1500 v dolní jihozápadní části dnešního náměstí T. G. Masaryka. Po ztrátě své funkce byla stará gotická kamna patrně v souvislosti s renesanční přestavbou rozebrána a vyvezena v průběhu 16. století na dvůr, kde se stala součástí terénní vyrovnávky. Tato krásná ukázka hrnčířského umu z odbobí pozdní gotiky obohatí Novou archeologickou sbírku Muzea Komenského v Přerově.

KAŽDÝ DEN STO TISÍC!

Tento zavádějící název rozhodně není reklamou na žádnou loterii či možnost výhry v sázkové hře, ale prostým konstatováním, které se týká každého z nás. Celý text pak představí jednu ze skupin anatomických a biologických modelů v naší sbírce.

Lubomír Vyňuchal

NENÍ SRDCE JAKO SRDCE

Průměrné srdce dospělého člověka totiž udělá okolo 100.000 úderů každý den. Náš zvučný svalový orgán se čtyřmi dutinami, který funguje jako kontinuálně pracující pumpa (v klidu přečerpá okolo 5.000–7.000 litrů krve během 24 hodin, při fyzické zátěži až 5x více), je asi 12 cm dlouhý a 8-9 cm široký. Jeho hmotnost se mírně liší podle pohlaví (u žen váží 230–280 g, u mužů 280-340 g). Zpravidla platí, že čím menší je živočich, tím rychlejší jeho tepová frekvence a také u mláďat je ve většině případů tento údaj vyšší. Začneme však u těch nepřehlédnutelných. U takové velryby, neboli správně plejtvákovce, se dostaneme asi na devět úderů za minutu (srdce zmíněného kytovce navíc dosahuje velikosti osobního auta). U slona je to třicet tepů, u člověka zpravidla sedmdesát, ale s takovým letícím kolibříkem se blížíme až k 1.200 stahům v jedné minutě. Poměrně vysokou frekvenci můžeme zaznamenat u malých hlodavců. Srdce takové myši nebo křečka tepe za stejný časový úsek až 600x a u rejska se dostaneme dokonce až na číslo 800. Psi (100/min.) zase mají mezi savci největší srdce v poměru k tělu a takovým extrémem jsou chobotnice, které mají srdce hned tři.

KOLEKCE Z DEPOZITÁŘE

Modely srdcí uložené v jednom z regálů depozitáře podsbírky *„Učební pomůcky“* jsou však zcela tiché. Ty nejstarší jsou vyrobeny ze sádry a posazeny na dřevěných sloupkových stojáncích s deskovým podstavcem (jsou k vidění např. na zámku v expozici *„Kabinet měšťanské školy z doby Rakousko-Uherska“*). Modely z druhé poloviny 20. století jsou již plastové a jejich podstavce jsou opatřeny kovovými trny. Nejedná se ovšem výhradně jen

o lidská srdce, většinu totiž představují právě ukázky z říše zvířat, plazů, ryb i ptačích reprezentantů. Většina modelů byla vyrobena někdy v 70.–80. letech v tehdejší NDR a jejich podstavec je tak opatřen německým i latinským názvem živočicha.

MODELOVÝ ZÁNĚT MYOKARDU

Dnes je nabídka na trhu anatomických pomůcek mnohem rozsáhlejší. Celou řadu modelů, ať ve skutečné či nadživotní velikosti, je možné rozložit na několik částí, přičemž u těch nejdokonalejších zajišťuje spojení jednotlivých dílů magnet. Téměř ve všech případech lze přední část stěny odejmout a odhalit tak vnitřní strukturu srdečního svalu. Zpravidla ručně malované modely zřetelně označují koronární tepny i žíly a drobné detaily často doplňují vepsaná čísla nebo písmena. V oblasti modelů lidských srdcí jsou k dispozici mimo klasické pomůcky také např. specializované kousky jako třeba model s převodním systémem, brzlíkem, jícnem a průdušnicí, bypassem či hypertrofií levé komory (znázorňuje účinky dlouhodobého zvýšení srdeční činnosti v důsledku vysokého krevního tlaku). Takové specializované pomůcky, určené spíše pro výuku lékařů, se však do naší sbírky dostanou opravdu jen výjimečně.

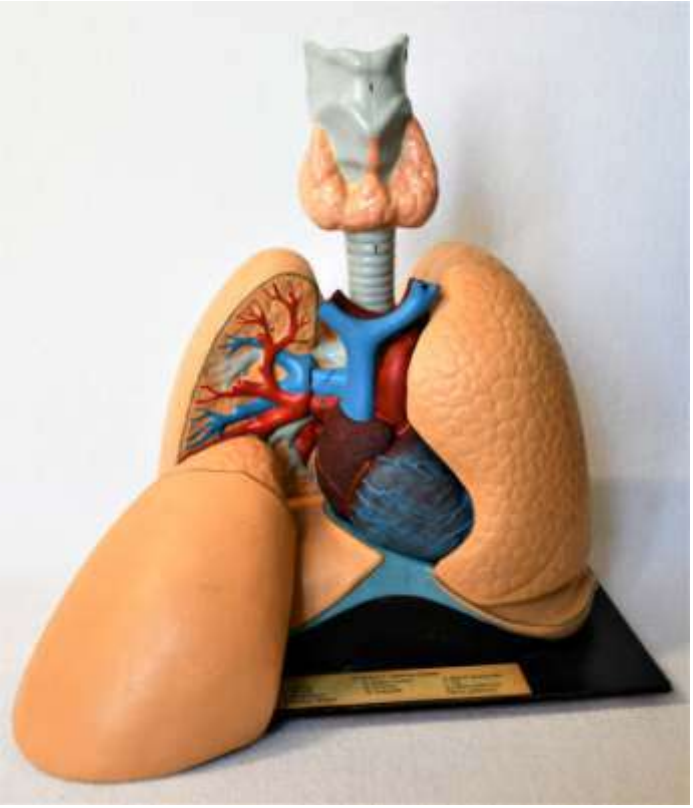

Model dýchacích cest ze sbírek Muzea Komenského v Přerově (MKP)

PROTOŽE TO NEVZDÁM

Podle odborníků dnes raketově stoupá výskyt všech kardiovaskulárních nemocí. Velkou měrou se na tom podílela eskalující covidová pandemie, ale nyní je situace díky vzrůstajícím socioekonomickým problémům ještě vážnější. Roste cena energií i potravin, zatímco naše životní úroveň se propadá. Velkou část populace začíná ohrožovat chudoba a celá řada souvisejících podnětů spouští rozsáhlý boom srdečních chorob a zvýšené riziko infarktů.

Snad tuhle dobu přečkáme ve zdraví, ale nesmíme rezignovat. Napadá mě taková současná motivační píseň, kterou složila zpěvačka Olga Lounová jako titulní song k filmu Gump.

Zpívá se v ní: *„Stačí před zlem zavřít oči a jsi na jeho straně, potom dobro je bez moci, protože netasí zbraně, nejde strkat hlavu do písku, pokud v tobě srdce bije, šance nikdy neumírá, dokud naděje v ní žije.“* A její název: „Protože to nevzdám“. A na samý závěr ještě dva citáty. Ten starší pronesl už mnoho

Nejstarší model srdce ve sbírce MKP pochází z přelomu 19. a 20. stol.

let před Kristem čínský filozof Kunfucius: *„Kamkoli se vydáte, jděte s celým srdcem."* Druhý znají i děti, neboť pochází z knihy Antoine de Saint-Exupéryho Malý princ: *„Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné."* Každopádně buďte ve formě, pro relaxaci si pořiďte křížovky, a pokud se tam tradičně objeví „latinský výraz pro srdce", s chutí doplňte na tři písmena slůvko COR případně na šest písmen CARDIA.

22. srpna 2021 uplynulo sto let od narození první profesionální archeoložky přerovského muzea, promované historičky Marie Jaškové. Marie Kyseláková, jak znělo její rodné jméno, se narodila a prožila dětství v městysi Němčice nad Hanou, jehož okolí proslulo bohatými archeologickými lokalitami téměř ze všech pravěkých epoch, které již v meziválečném období nezůstaly nepovšimnuty jak místními občany, tak i významnými moravskými archeology, což později zhodnotila také ve své odborné publikační činnosti.

Vzpomínka na archeoložku Marii Jaškovovu

Aleš Drechsler

Počátkem třicátých let, v období velké hospodářské krize, se její rodina přestěhovala za obživou v oboru lázeňství do slovenských Piešťan, kde započala gymnaziální studia, která po opětovném návratu rodiny na Moravu završila maturitou na gymnáziu v Hranicích roku 1940. Malebné město v Moravské bráně na úpatí Teplicko-zbrašovského krasu se jí pak stalo domovem po téměř celý zbytek života.

Po sňatku se středoškolským profesorem latiny a francouzštiny (1942) přivedla na svět čtyři děti a poté byla po sedm let zaměstnána coby správkyně žákovského domova Střední zdravotnické školy v Hranicích (1957-1963). Vzhledem k její zálibě v humanitních vědách, historii a archeologii obzvláště, ji ovšem tato činnost příliš nenaplňovala. Svůj volný čas trávila na archeologických lokalitách Hranického krasu, především na nejvýznamnější z nich, mladopaleolitické stanici mezi vrcholy Velké a Malé Kobylanky, kde se při povrchových průzkumech počátkem šedesátých let setkávala s význačným specialistou na moravský paleolit, archeologem Bohuslavem Klímou, rodákem z nedalekých Drahotuš, který ji nasměroval k vysokoškolskému studiu archeologie. V roce 1962 na Filosofické fakultě UJEP v Brně úspěšně složila přijímací zkoušky, přičemž dálkové studium oboru prehistorie završila v roce 1966 obhajobou diplomové práce na téma bronzových depotů z Přerovska.

Pokračování ze strany 12

Ještě v průběhu vysokoškolského studia nalezla pracovní uplatnění, o které usilovala – od února 1964 se stala samostatným odborným pracovníkem pro prehistorii okresního muzea v Přerově, které tehdy neslo název Vlastivědný ústav v Přerově (dnes Muzeum Komenského v Přerově). Byl jí svěřen do péče jak fond někdejšího (dnes opět samostatného) hranického muzea, tak především rozsáhlý, z větší části neroztříděný neinventarizovaný archeologický fond přerovského muzea, vzniklý ve třicátých letech sloučením (žel bez rozlišení jednotlivých sbírek) proslulého Teličkova archeologického muzea a archeologického inventáře původně též samostatného Městského musea v Přerově. K tomu ještě přistupovaly archeologické fondy někdejších muzeí v Kojetíně a v Tovačově. Stav sbírkových předmětů ve zmíněných fondech nebyl ideální, kromě konzervace bylo nutno přistoupit k jejich základní chronologické evidenci, jež zabrala většinu šedesátých let.

Bylo třeba především započít se záchranou archeologickou činností na území přerovského okresu i na území historického jádra samotného Přerova, poznamenaného rozsáhlou stavební aktivitou, při které rychle mizelo množství podpovrchových archeologických památek. Dosavadní výzkumy v regionu zajišťoval Archeologický ústav ČSAV v Brně, který se však soustředil ponejvíce na významné paleolitické lokality a slovanské nekropole v Předmostí u Přerova či na eneolitické sídliště v Hlinsku u Lipníka n. Bečvou. Archeoložka přerovského muzea se zmíněnou institucí koordinovala svou záchrannou činnost, velkým přínosem však byla i spolupráce s neprofesionálními zájemci o archeologii, kteří archeologické památky na území Přerova a Předmostí v rámci svých možností zachraňovali již od padesátých let a značně obohatili muzejní fond – na prvém místě se středoškolským profesorem a spolupracovníkem muzea Josefem Přidalem a také předmostským učitelem Josefem Kalmanem. K nim se později přidali další neprofesionální badatelé – Václav Martínek, Zdeněk Freiberk, Dalibor Kolbinger a řada dalších.

Co se muzejních výzkumů v centru Přerova týče, již krátce po svém nástupu prováděla muzejní archeoložka záchranné práce především v prostoru suburbia (podhradí) raně středověkého přerovského hradu, jihovýchodně od Horního náměstí – v oblasti nově budovaného sídliště mezi Šířavou a Sušilovou ulicí, kde se svými spolupracovníky zachránila několik mladohradištních hrobů. Záchrannými akcemi spolu s technikem Václavem Martínkem přispěla též k identifikaci další samostatné slovanské osady na terasách řeky Bečvy v poloze „Za kapličkou“ pod přerovskou nemocnicí. Na význam prostoru přerovského „Kopce“, dnešního Horního náměstí, do té doby spojovaného hlavně

Marie Jašková při výzkumu jednoho ze dvou bohatě vybavených ženských velkomoravských hrobů na Horním nám. v Přerově v r. 1974

Marie Jašková při preparaci trojhrobu ze starší doby bronzové na nám. T.G.M v Přerově v r. 1968

s raně a posléze vrcholně středověkým centrálním hradem upozornil asi vůbec nejvýznamnější objev Marie Jaškové v jádru města – nález dvou ženských hrobů z velkomoravského období se zlatými a stříbrnými šperky, prozkoumaných v květnu 1974, jejichž inventář dnes patří k předním skvostům expozice Archeologie Přerovska na zámku.

Muzejní pracoviště Vlastivědného ústavu přispělo k poznání pravěkého osídlení centra Přerova pozoruhodným nálezem, učiněným při hloubení základů pro správní budovu OSP Přerov (dnes sídlo části magistrátu) na severní straně náměstí T.G.M. v březnu 1968. Takřka z pod lžíce bagru byl zachráněn a po povrchové preparaci a náročném zabezpečení úspěšně „in situ" vyzvednut trojhrob z konce starší doby bronzové, obsahující skelety dvou žen a dítěte, spočívající původně na vrstvě říčních škeblí.

Hlavní prostor záchranné archeologické činnosti přerovského muzea představoval Přerov a Předmostí, avšak významné záchranné akce, místy i rozsáhlejšího charakteru, byly pod vedením Marie Jaškové provedeny i v řadě dalších obcí přerovského okresu, kam spadala působnost Vlastivědného ústavu. Pozornost se soustředila především na Tovačovsko, kde byla stavební činností narušována mimo jiné pohřebiště z období popelnicových polí. V letech 1965 a 1967 tak Marie Jašková prozkoumala v Tovačově-Anníně v poloze „Na Basách" u závodu Prefa celkem osmnáct žárových hrobů kultury lužických popelnicových polí převážně mladobronzové fáze. Ve stejném městečku roku 1967 zachránila ještě čtyři popelnicové hroby z období mladší až pozdní doby bronzové, a to v ulici Podvalí. Mnoho cenných nálezů datovaných od doby bronzové do středověku (včetně vzácně nacházených střel do středověkých válečných strojů) pro přerovské muzeum zajistila v součinnosti s pracovníky štěrkovny u tovačovského rybníka Skašov.

Nejrozsáhlejší záchranný výzkum Vlastivědného ústavu v Přerově byl realizován (počínaje rokem 1966) ve druhé polovině šedesátých let v souvislosti se zemními pracemi na filtrační stanici u rybníka Draždíř v Prosenicích (lokalita byla v literatuře mylně přiřazena ke katastru Viničné-Lýsek). Zjištěno zde bylo množství sídlištních

objektů z epochy nejstarších pravěkých zemědělců. Marii Jaškové se však na jeho vyhodnocení a zpracování rozsáhlých nálezových souborů pro další vytížení již nedostávalo času.

Menší výzkumy a dohledy prováděla archeoložka na řadě dalších míst Přerovska. Z těch významnějších připomeňme dokumentaci sídlištních objektů vč. pyrotechnologických zařízení u Horní Moštěnice (1965, 1967) z mladobronzového období v poloze „Bařiny" a samozřejmě drobné záchranné akce na nejvýznamnější archeologické lokalitě Přerovska – Předmostí u Přerova; zde ovšem často v součinnosti s brněnským Archeologickým ústavem. Do muzejních sbírek zařadila desítky jednotlivých náhodně objevených archeologických nálezů, zachráněných pozornými občany z celého regionu, mezi nimi např. i bronzový poklad slezské kultury pozdní doby bronzové, objevený na pomezí katastrů obcí Lešné a Poruby.

Významnou složkou muzejní práce Marie Jaškové byla prezentace výsledků činnosti svého prehistorického pracoviště. Kromě celé řady článků, informujících o prováděných muzejních výzkumech, zhodnotila nejstarší osídlení některých archeologicky bohatých katastrů na Přerovsku v regionálních monografiích či sbornících – šlo především o stati k archeologickým nálezům na území města Přerova, začleněných do monografie Dějiny města Přerova (1970), a obdobně v případě Hranic studie Prehistorie Hranicka (1969). Archeologickým památkám svého rodiště věnovala pojednání Pravěk Němčic nad Hanou (1970).

Nezanedbatelné byly její přednášky pro veřejnost nejen v Přerově, ale i v dalších obcích okresu, především těch, kterých se dotýkaly aktuální výzkumy. Pro žáky a studenty přerovských škol se zájmem o nejstarší dějiny svého bydliště založila a vedla „archeologický kroužek mladých", pro nějž připravovala program v podobě vycházek na prehistorické lokality a besed; jeho členové naopak vypomáhali s tříděním a základním ošetřením archeologických nálezů. Za zmínku stojí též odborné poznávací zájezdy s památkovou tématikou pro muzejní pracovníky, a to někdy i dosti daleko (např. po rumunských monastýrech), jejichž organizace se ráda ujala.

Jako správkyně hranického sbírkového fondu věnovala mnoho času hranickému muzeu, jež představovalo součást přerovského Vlastivědného ústavu. Tehdy neslo název Muzeum Moravské brány v Hranicích. Hranickému muzeu, které jí i s ohledem na fakt, že zde žila, bylo velmi blízké, věnovala více času hlavně v sedmdesátých letech, kdy se zde (v roce 1974) autorsky podílela na nové expozici, zaměřené na historii a produkci proslulé hranické fajánsové manufaktury, působící ve městě v období 1784 – 1805.

Výstavní činnosti samozřejmě věnovala pozornost také v Přerově. Jejím nejvýraznějším počinem byla reinstalace

Archeoložka Marie Jašková s kolegyněmi v přerovském muzeu, sedmdesátá léta 20. stol.

zastarávající stálé expozice Pravěk Přerovska (v původní podobě navržená Janem Skutilem v roce 1958), realizovaná roku 1971 ve druhém patře přerovského zámku, která zde vydržela až do roku 1996. Z krátkodobějších výstav můžeme připomenout např. Bronzové poklady Moravské brány, tématicky korespondující s jejím hlavním odborným zájmem.

Spolu s Archeologickým ústavem v Brně se Vlastivědný ústav v Přerově prostřednictvím své archeoložky počátkem sedmdesátých let zasadil o vybudování malé terénní expozice na slavné paleolitické lokalitě Skalka v Předmostí u Přerova. Po předcházejícím výzkumu Bohuslava Klímy na rohu předmostského hřbitova (1971–1974) byla ve sprašovém profilu odkrytá nálezová situace s mladopaleolitickou kulturní vrstvou opatřena lehkým přístřeškem a doplněna komentářem. Zmíněný terénní odkryv však bohužel po pár letech vzal za své přičiněním povětrnostních podmínek i vandalismu.

Archeoložku Marii Jaškovou kromě kurátorství několika sbírkových fondů nebo zajištění činnosti hranického muzea vytěžovala od roku 1969 též funkce zástupkyně ředitele Vlastivědného ústavu v Přerově (v době jejího působení muzeum řídil historik Gustav Vožda). Na odpočinek odešla po třinácti letech muzejní práce počátkem roku 1977. Prehistorické pracoviště přerovského muzea v archeologicky exponovaném regionu na téměř dvě desetiletí zaniklo. O důvodech, proč se tak stalo, lze dnes jen spekulovat. Správa rozsáhlých archeologických sbírkových fondů byla svěřena vedoucí konzervátorského pracoviště. Marie Jašková vykonala pro archeologii na Přerovsku nepochybně mnoho záslužné práce a jistě nebylo její chybou, že na její činnost neměl dlouho kdo navázat. Sama dále sledovala archeologické dění na Moravě a její zájem o historii nepolevil ani v důchodovém věku. Po odchodu z muzea mj. organizovala poznávací zájezdy pro veřejnost.

Zemřela v Tovačově 23. listopadu 2016 v požehnaném věku 95 let.

Expozice archeologie ve 2.patře přerovského zámku (1958-1996)

Kovářský monument v Kostelci na Hané

Na začátku 90. let minulého století bylo odstraněno z kamenného podstavce poblíž místní radnice německé polní dělo, předchozí připomínka 2. světové války. U příležitosti 75. výročí ukončení této války byl namísto něho na Jakubském náměstí odhalen nový památník.

Lubomír Vyňuchal

Vzhledem k tehdejší epidemiologické situaci se událost musela obejít bez oficialit, pouze místní radní, vybavení rouškami, zde položili věnce a květiny.

Kovářský monument z r. 2020 byl vytvořen místní dílnou Stawaritschových, pravidelných a také často oceňovaných účastníků Hefaistonu, přičemž jako autor návrhu je uveden Milan Stawaritsch. Impozantní památník ční do výšky pěti metrů a váží tři a půl tuny. K tomu je navíc nutné ještě připočítat samotný jednotunový podstavec. Na spodní desce najdete jména jedenácti válečných obětí z Kostelce na Hané. Plastika je vyrobena z hrubě kovaných mezi sebou navzájem pronýtovaných tyčí. Její horní část představují tři díly kované plášťové zeměkoule symbolizující rozbitou a zničenou zemi. Středem prochází výškově rozdílné tyče, což má evokovat víru lidu ve svobodu a vítězství. Utrpení lidí připomíná hrubost zpracování a pronýtování pak semknutost národa v boji proti nepříteli.

Památník jsem poprvé zaznamenal při nočním průjezdu Kostelcem a jeho nasvětlená silueta ihned vzbudila moji zvědavost. První model vznikl již roku 2015 a zpětně jsem jej zaznamenal na plakátu výstavy uměleckých kovaných plastik uspořádané v soukromé místní galerii „Zelený domek“. Možná byl samotný návrh představen také na Hefaistonu, vím, že se objevil také na „péefce“ dílny, ovšem když jsem viděl celé dílo v reálu na místě, pro které bylo vytvořeno, doslova mi, jak se říká, „spadla brada“. Ihned se mi vybavila monumentální díla Alfreda Habermanna, jehož kursů se bratři Stawaritschovi

v minulosti také účastnili. Když znáte všechny souvislosti a následně se zaměříte na detaily zpracování jednotlivých částí plastiky, nezbývá než smeknout před jejími autory.

Ono vlastně stačí udělat si malou procházku centrem městysu a dobře se dívat. Práci této dílny, s tradicí od roku 1992, můžete zaznamenat přímo na fasádě radnice, u kostela jsou to kované stříšky nad sloupem se sochou Panny Marie i plastiky ukřižovaného Krista, lucerny na bocích vstupního portálku, zadní brána kostelní zídky a samozřejmě restaurovaná barokní mříž ve vstupní bráně. Mezi kostelem a radnicí objevíte také pomník připomínající oběti 1. světové války z roku

1922. Vévodí mu pískovcová socha československého legionáře na francouzské frontě zachyceného v pokleku nad křížem od ak. sochaře Julia Pelikána.

Ale vraťme se zpět k popisovanému kovářskému monumentu. Když jsem jej v prosinci loňského roku fotografoval, okamžitě se mi vybavila myšlenková spojitost se současným válečným konfliktem na Ukrajině. Ta symbolika v tomto případě sedí až neuvěřitelně. Samozřejmě jako všechno nové a netradiční má současný památník své nadšené fanoušky, ale pochopitelně také kritiky. Myslím, že má předchozí slova čtenářům prozradila, do které skupiny mě zařadit. Až budete mít kolem cestu, určitě doporučuji udělat si tady krátkou zastávku.

Kompletní rodinná sestava, zleva Ivo, Alfred a Milan Stawaritschovi, Hefaiston 2021

Milan Stawaritsch na Hefaistonu 2018

Další z kovářských děl rodiny Stawaritschů přímo v Kostelci na Hané

V 80. letech 20. století snad u nás nebyla rodina s dětmi, kde by v domácnosti chyběl legendární diaprojektor DIAX 3. Zcela jistě si vybavíte alespoň onu charakteristickou krabici z měkkého kartonu s kreslenými pohádkovými motivy. Dnes už je tato retro záležitost doslova historickou „fosilií“, která se ovšem neustále těší mimořádnému sběratelskému zájmu a zcela jistě se s ní setkáte na různých internetových aukcích či bazarech.

Zlaté časy dětských promítaček

Lubomír Vyňuchal

Bylo, nebylo...

V časech normalizace byly dlouhé zimní večery celé řady rodin ve znamení promítání pohádek. Znamenalo to především časovou zátěž pro rodiče, která však byla kompenzována dětskou radostí plnou vzrušení, pokroky v jejich vnímání, myšlenkových aktivitách a v neposlední řadě i rozšiřováním slovní zásoby. Zejména otcové se mohli „vyřádit“ ve svých komentářích, neboť rituál četby tištěného doprovodného textu v mnoha případech obohatili o své poznámky, měnili hlasy dle jednotlivých postav, případně zcela popustili uzdu své fantazii. U starších dětí zase promítačka mohla sloužit jako hračka a zároveň i forma spolupráce mezi sourozenci (což se také často neobešlo bez hádek ze strany výběru pohádky). V proudu světla žárovky jste se ovšem mohli realizovat i hrou stínů ve spolupráci s prsty na ruce nebo vystřiženými siluetami z papíru přilepenými na špejli. Tady záleželo pouze na naší šikovnosti a samozřejmě fantazii. Promítalo se také na různé plochy. Výhrou bylo plátno k zavěšení, někdy postačila bílá stěna, plocha dveří, skříň, prostěradlo či větší formát papíru. A pokud vás promítání třeba omrzelo, promítačka fungovala také jako skvělé „topítko“.

Jak šel čas

Pojďme si nyní jednotlivé přístroje tohoto českého fenoménu představit v časové posloupnosti. Vůbec nejstarším kouskem byla v 50. letech vyráběná promítačka DIABABY, jejíž jednoduchá konstrukce představovala plechovou rouru, která byla uvnitř vyplněna vrstvou azbestové vaty. Dále šroubovací objektiv s čočkou a z druhé strany byl přímo na krytu umístěn závit (E27) pro žárovku (cca 40 – 60 W), kterou od filmu oddělovalo vsazené sklo. Film se protahoval mezi hliníkovými plechy uchycenými šroubkem. Na plášti samozřejmě nechybělo prolisované žebrování pro odvod tepla a velký nápis s názvem promítačky. Přístroj ve třech barevných kombinacích dodávaly Přírodovědecké laboratoře Brno, ovšem chybí zde jakékoliv logo výrobce. Na originální krabici býval obrázek tří dětí v podobě šachových figurek.

Šedesátá léta u nás ovládly

bakelitové promítačky DIAR, pro něž je charakteristické křížové žebrování a protáhlý šroubovací objektiv s otočným zaostřovacím kolečkem bílé barvy na jeho konci. Na zadní straně zpravidla tmavohnědého výlisku pláště nechyběly nápisy DIAR – ZÁK. CHRÁNĚNO a MADE IN CZECHOSLOVAKIA. Uvnitř přístroje je závit žárovky (E14, 25 – 40 W) přichycen šroubem ke spodní mřížce. Zajímavostí byl také speciální nástavec, jehož potočení umožnilo promítání pohádek ruské výroby, které měly odlišné umístění obrázků na filmovém pásu i menší formát. Výrobcem bylo brněnské družstvo umělecké výroby Moravská ústředna. Známe také tři provedení originálních kartonových obalů. Na obrázcích se mohlo vyskytovat buď dítě na loďce v podobě lžičky, kreslený motiv projektoru a ve světelném obrazu pak závod kocoura a letícího kosa (na víku), dále dětské hry v přírodě (boky) a nejvíce strohý byl pouze modrý motiv na do sebe zasunutých krabicích. Většinou na jednom z boků nechyběl stručný návod, schéma přístroje a uvedená cena (86 Kčs).

Fenomén DIAX

Největší boom nastal v období tzv. „Husákových dětí“, tedy v 70. letech. To však již nastoupily vylepšené projektory značky DIAX s velmi působivým designem. Plastový plášť se svislým žebrováním byl nejčastěji černé barvy (později světle i tmavě šedý, příp. hnědý). Jeho první typ z roku 1968 vyráběný ještě MÚ Brno stál 90 Kčs a bokům krabice vévodil motiv projektoru a obrázky z pohádky O pejskovi a kočičce. V 80. letech to byl již zmíněný typ DIAX 3. Jeho pořizovací cena činila 110 Kčs, posun filmu zde byl usnadněn otočným kolíkem a plastový rámek pro vedení filmu se odlišoval dutými válečky na jeho koncích. Pokud jste nechtěli riskovat tepelnou deformaci plastového krytu, bylo pravidlem cca po 20 minutách provozu promítání přerušit (uživatelé si sami často do přívodní šňůry namontovali vypínač). Na plášti nechybí kromě označení typu rovněž logo výrobce (Chemoplast Brno). V dalším desetiletí se již vyráběl typ

Dětská diapromítačka DIAX (70. léta)

Dětská diapromítačka DIAX 3 (80. léta)

DIAX 4, ovšem to již začaly dětské promítačky válcovat videopřehrávače a staré přístroje i bakelitové nebo plastové špulky s diafilmy či prvotní papírové obaly s celuloidovými diapásy byly „uklizeny“ na půdy a do sklepů. Na závěr je nutno ještě podotknout, že vůbec první diaprojektory s tímto názvem vyráběla od roku 1937 brněnská firma Jindřich Suchánek, první československá továrna přístrojů pro úzký film (od r. 1939 model DIAX II., logo firmy: JSB, případně také školní přístroje značky SCOLAR). V devadesátkách samozřejmě skončila i výroba samotných diafilmů, které u nás měly podobu kinofilmu o šířce 35 mm. Souvislý film s řadou pozitivních snímků měl různý počet políček (zpravidla od 10 do 39), které byly u novějších diafilmů také číslovány. Zbývá jen dodat, že se promítalo na šířku zleva doprava. Do promítaček se filmové pásy vkládaly samozřejmě opačně než při jejich zběžné prohlídce v protisvětle, tedy tzv. hlavou dolů. Drtivou většinu příběhů představovaly kreslené pohádky, ovšem nechyběly ani fotografické přepisy oblíbených českých filmových pohádek (např. dvoudílný černobílý diafilm Pyšná princezna nebo barevná Princezna se zlatou hvězdou na čele).

Muzejní záležitost

V naší muzejní sbírce najdete téměř všechny popisované reprezentanty dětských promítaček, včetně jejich předchůdců (Laterny magiky na malou petrolejovou lampičku a skleněné pásky s kruhovými obrázky). Nechybí ani sofistikovanější kovové přístroje používané v předškolních zařízeních a pro výuku na školách (Meopta Medirex, Medior). Součástí fondu jsou rovněž stovky samotných diapásů, diafilmů a jejich textových příloh (převážnou část však tvoří školní výukové diafilmy). Zajímavostí je také několik originálních autorských předloh s kresbami ilustrátorů určených k samotné výrobě diafilmu. Zejména v oblasti diafilmů a diapásů máme samozřejmě velké rezervy, tudíž uvítáme ze strany veřejnosti každou nabídku a možnost doplnění sbírky o chybějící tituly.

Je pravdou, že i v dnešní době můžeme zaznamenat sna-

hy o znovuoživení tohoto druhu zábavy. Stačí zadat pár slůvek do vyhledávače a během chvilky nám naskočí příslušné internetové stránky či profily facebookových skupin. Zjistíme např. probíhající aktivity k získání financí na výrobu nových diafilmů na portálu Hit hit, přečteme si vzpomínky „pamětníků“ na jejich dětství s diaprojektory i postřehy současných propagátorů, získáme kontakty na sběratele a můžeme zaznamenat i řadu kuriozit v této oblasti zájmu. Jsou to například různé kutilské úpravy přístrojů, případně se dovíme, že u zdánlivě stejných promítaček typu DIAX existuje ještě další dělení dané odlišnými barvami ochrany přívodní dvoulinky u pláště přístroje.

Domácí promítání je netradiční zábava, která dnešním padesátníkům nostalgicky připomíná vlastní dětství. Je dobře, že jeho kouzlo dosud zcela nezmizelo a charakteristická vůně diafilmů spojená s vlastním komentářem obrázků, často dokáže oslovit i jejich vnuky. Nicméně spolehlivě fungují i muzejní sbírky, které představují jistotu zachování promítaček a dalšího filmového materiálu i pro další generace. Z našich depozitářů také čas od času tyto předměty zamíří na některý z retro výstavních projektů. Za mnohé z nich děkujeme právě Vám, návštěvníkům a přátelům našeho muzea.

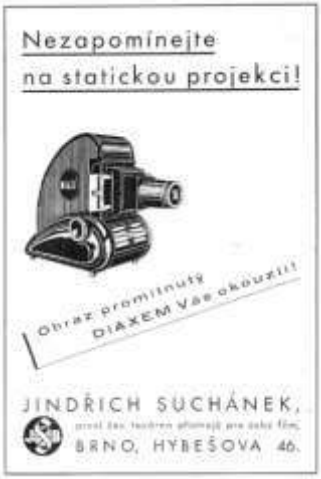

Reklama firmy J. Suchánek z r. 1937 na diaprojektor značky DIAX a na školní projektor značky SCOLAR, který taktéž nechybí v naší sbírce.

Okénko do muzejních sbírek

Atlas s názvem Geographisch Handtbuch [Zeměpisná příručka] vydal Jan Bussemacher v Kolíně nad Rýnem roku 1600. Jedná se o jeden z mála kompletních atlasů ve fondu starých tisků Muzea Komenského v Přerově.

Helena Kovářová

Mědirytiny s mapami jednotlivých zemí či přehledovými mapami světadílů pro ni zhotovili Mathias Quad a Henricus Nagel. Každá mapa je doplněna textem popisujícím přírodní poměry, zvyky, obyvatelstvo, plodiny a další zajímavosti. Kniha měří na šířku 20 cm a na výšku 17 cm. Přes osmdesát map bylo tištěno na dvoulisty, text dělený na dvě části na jejich rubové strany. K těmto složkám jsou přilepena v místě přehybu tzv. křídla, pruhy papíru umožňující všití do bloku i snadné rozevírání rytin. Atlas obsahuje i mapu Moravy.

Kniha byla značně poškozená, pergamenová vazba znečištěná. Hřbet byl v minulosti odtržen, některé vazy přetrhané, šití poškozené a desky oddělené. V samotném knižním bloku se nacházelo množství skvrn a trhlin. Některé listy byly pomačkané, zvlněné, na okrajích se ztrátami. U knihy byl nutný restaurátorský zásah, aby se její stav nezhoršoval a nedošlo k úplnému rozpadu vazby, po kterém by hrozilo i riziko zvýšeného poškození jednotlivých mapových listů. Restaurátorská práce je v případě knih vysoce časově náročná a z tohoto důvodu nebylo možné ji provést v interní konzervátorsko-restaurátorské dílně přerovského muzea, která slouží pro všechny sbírkové fondy. Zadána proto byla externí dílně akreditované restaurátorky.

Opravě knižního bloku v rozebraném stavu bránila silně rozpustná červená ořízka. Restaurátorské zásahy proto byly prováděny „in-situ“ až na předsádky, první a poslední složku bloku, u nichž mohlo proběhnout mokré čištění. Po něm byl povrch papíru opět uzavřen klížením a zalisováním. Nahrazení ztrát proběhlo dolitím tónované papíroviny, opravy trhlin provedeny pomocí tónovaného japonského papíru. Vyčištěn byl také hřbet knihy, nastaveny byly přetrhané vazy a nalepeny oba kapitálky. Po očištění pergamenového pokryvu desek a jejich opravě byl nalepen nový pokryv hřbetu z tónovaného pergamenu. Osazení desek a přilepení přídeští tvořilo závěrečnou fázi restaurování. Pro knihu byl vyroben ochranný obal ze speciální archivní lepenky s alkalickou rezervou.

Nedílnou součástí zásahu je fotografická dokumentace, z níž je patrný stav před zásahem a po něm.

Další pokračování našeho „kamenného nebe“ opět začínáme lidovou pranostikou. Pro případ, že by snad tato předpověď na čtrnáctý únorový den neodpovídala skutečnosti, tu máme ještě záložní variantu: „Svatý Valentýnek – jara tatínek“. Současná mladá generace tohoto světce spojuje výhradně se svátkem zamilovaných. Posílají se kartičky plné srdíček, v květinářstvích stojí dlouhé fronty, klenotníci a výrobci cukrovinek si mnou ruce. Osobně ctím spíše tradici prvního máje a navíc psát v dnešní době o dalších tržně motivovaných útocích na naše peněženky rozhodně není cílem následujícího textu.

Na svatého Valentýna zamrzne i kolo mlýna

Lubomír Vyňuchal

Kdo za to může?

Už při psaní minulého dílu věnovanému sv. Vendelínovi jsem při korekturách nejčastěji opravoval samotné jméno světce, neboť jsem ho stále zaměňoval za jeho komerčně známějšího „kolegu“. A tak jsem si říkal, že je to znamení, abych příště „odfajfkoval“ v seznamu zpracovaných světců právě sv. Valentýna (latinsky Valentina), kněze, biskupa, lékaře a mučedníka, který žil ve 3. století po Kristu ve starořímském městě Terni. Bylo to období vlády římského císaře Claudia II., zvaného také Germanikus či Gothicus, který pod záminkou zvýšení bojeschopnosti své armády zrušil zásnuby i manželství, které tak nemělo mladíky i zralé muže rozptylovat od vojenských povinností. Jeho nařízení se vzepřel právě sv. Valentýn a dál tajně oddával snoubence podle křesťanských zvyklostí. Čerstvě sezdané ženy po obřadu navíc rád obdarovával čerstvými květinami ze své zahrady (ostatně pestré květy jsou dnes asi nejtradičnějším symbolem svátku zamilovaných). Po prozrazení byl zatčen, krátce vězněn a 14. února roku 269 popraven stětím mečem. Stalo se tak na římské Flaminijské cestě poblíž Milvijského mostu. A jelikož údajně jeho poslední lístek z vězeňské cely, adresovaný žalářníkově dceři, končil věnováním *„S láskou Tvůj věrný Valentýn“*, vznikla v 15. století i tradice psaných lístků a později pohlednic, tzv. „valentýnek“. Nejstarší známé přání k svátku sv. Valentýna je datováno rokem 1415, kdy Charles, vévoda Orleánský, poslal valentýnku své manželce z londýnského vězení. A nejstarší dochované, které je uloženo v londýnské Britské knihovně, pochází z roku 1477. Jeho autorkou byla Margery Brewsová, adresátem pak její milý, John Paston. Obecně však platí pravidlo, že správná valentýnka je vždy anonymní.

Oslava svátku sv. Valentýna byla ještě done-

dávna spíše záležitostí anglosaských zemí, ale ke konci 20. století plně pronikla i k nám. Pohlednice sice již vytlačily mobilní telefony a SMS zprávy, ovšem velký boom dnes zažívají například valentýnské visací zámky. Jedná se sice o starší záležitost, která byla vzkříšena v roce 2007 díky zfilmování románu „Chci tě“ od italského spisovatele Frederica Moccia. Jeho hlavní hrdinové zde totiž stvrzují svou lásku právě na onom, se sv. Valentýnem spojovaném Milvijském mostě, a klíček se slovy „per sempre“ (navždy) házejí do řeky Tibery. Tzv. mosty lásky mají snad v každém větším městě, u nás je známý např. pražský můstek na Kampě u Velkopřevorského mlýna. V Přerově mohou zamilované páry využít dílo místního uměleckého kováře Jiřího Jurdy, které bylo v r. 2017 instalováno na nábřeží řeky Bečvy, poblíž sochy Neptuna pod městskými hradbami. Výplet plotového dílu se dvěma propletenými srdci je primárně určený k tomuto účelu.

Jedna z legend vyzdvihuje také léčitelské schopnosti sv. Valentýna. Údajně dokázal vyléčit epilepsii (dříve nazývanou padoucnice a ve starých lékařských knihách je dokonce označována jako „nemoc sv. Valentýna“), pakostnici (dnu), mdloby, oční choroby (dle legendy navrátil zrak slepé dceři soudce Asteria) a byl vzýván také při morových epidemiích i jako ochránce domácího zvířectva. Mimo zamilovaných je svatý Valentýn rovněž patronem šťastného sňatku, pocestných, včelařů či výrobců pohlednic a blahopřání.

Oltářní obrazy či sochy spodobňují sv. Valentýna zpravidla jako důstojného muže oděného ve zdobném biskupském šatu a mitrou na hlavě. Často nechybí žehnající gesto, přičemž druhá ruka svírá biskupskou berlu. V řadě případů postavu kněze doplňuje bezvládné tělo dítěte u jeho nohou, případně slepá dívka. Další atributy představují ptáci, růže, květ mandlovníku, kohout, palmová ratolest a tím méně častým je pak nástroj mučednické smrti, tedy meč.

Snad bych měl ještě dodat, že v informacích o životě sv. Valentýna panuje celá řada nejasností, resp. v legendách se prolínají životy dvou stejnojmenných světců. Každopádně jedna indicie je tady shodná – rodištěm obou bylo město Řím. Hrob sv. Valentýna se nachází v bazilice sv. Valentina v jihoitalské Terni. Zatímco jeho tělo je uloženo v proskleném sarkofágu ve spodní části oltáře, lebku spatříte taktéž v prosklené schránce, ovšem

v římské bazilice Santa Maria in Cosmedin (r. 2017 byla podle ní provedena antropologická rekonstrukce a níže přiloženou fotografii s vyobrazenou tváří světce pro vás zprostředkovala wikipedie.

Valentýnský ptačí sněm

Věhlasného anglického básníka Geoffrey Chaucera (asi 1343–1400) proslavil m. j. klenot středověkého literárního kánonu s názvem Ptačí sněm. Jedná se o nejranější písemný doklad spojení kultu sv. Valentýna a milostné tematiky. V této básnické skladbě se píše o jeho svátku jako o dni, během nějž se slétají ptáci, aby si během tzv. „svatebních tanců“ našli druha či družku. Samotné dílo bylo inspirováno a věnováno konkrétní události, kterou byl sňatek anglického krále Richarda II. s Annou Lucemburskou /1366–1394/, nazývanou také Anna Česká/, dcerou římského císaře Karla IV. Anna, jejíž matkou byla čtvrtá císařova manželka Alžběta Pomořanská, se vdávala v necelých 16 letech, 20. ledna roku 1382. Její otec se této slavnostní události nedožil, neboť zemřel r. 1378. Skladba „Ptačí sněm“ posléze vešla ve všeobecnou známost a natolik zlidověla, že doslova položila základy k oslavě svátku zamilovaných. A tuto ornitologickou vsuvku zakončíme související pověrou. Říkalo se totiž, že opeřenec, kterého mladá dívka na den sv. Valentýna uvidí nebo uslyší, symbolizuje povahu jejího nastávajícího. Když spatří datla, zůstane i další rok bez ženicha, holubice představuje laskavého dobráka, husa mluvku, vrabec čiperu, kohout nebojácnost a odvahu, labuť značí věrného muže, kos napovídá faráře, sýkorka námořníka, modřinka šťastlivce a stehlík boháče.

Praha - Staré Město, Valentinská 56/11

Náš vůbec nejstarší kostel zasvěcený sv. Valentinovi stával v Praze na Starém Městě na rohu dnešní Kaprovy a Valentinské ulice. Při asanaci této staré městské části neunikl na přelomu 19. a 20. století zboření a namísto něj byl dokončen r. 1913 pozdně secesní obytný dům nazývaný „U sv. Valentýna“ (Valentinská č. 56/11). Název ulice, užívaný od 17. století, se odvozuje právě od tohoto původně románského kostelíka, který v době vzniku sloužil přilehlému šlechtickému dvorci. Jeho původní podobu z první poloviny 19. století můžete spatřit díky nejslavnějšímu exponátu Muzea hlavního města Prahy. Jedná se samozřejmě o Langweilův papírový model z let 1826–1837, který zachycuje v měřítku 1 : 480 přes 2.000 realisticky zpracovaných budov historického jádra Prahy. Přibližně polovina z nich dnes již nestojí či byla zcela přestavěna, ale vy si jejich původní podobu, včetně kos-

tela sv. Valentina, můžete osobně prohlédnout přes sklo vitríny přímo ve jmenovaném muzeu, resp. detailně pak ve speciálních kioscích, které jsou součástí expozice. Momentálně však probíhá generální rekonstrukce hlavní budovy muzea a model je prozatím uložen v depozitáři (zpřístupnění se plánuje na podzim r. 2023). Mnohem praktičtější je tak prohlížení konkrétních staveb z klidu domova na monitoru počítače, neboť model byl digitalizován ve formátu 3D a bližší informace tak získáte na internetových stránkách www.langweil.cz

Letem Českem

Pojďme se však přesunout k zachovalým svatostánkům a kamenným sochám na území Česka.

Vezmeme to opět abecedně a náš výběrový soupis kaplí a kostelů sv. Valentina zahajuje obec Bravantice v děkanátu Bílovec. Zde se jedná o barokní kostel s gotickým jádrem (přestavba proběhla r. 1799). Kapli svatých Václava a Valentina z 19. století najdete v Brně-Tuřanech (obecní kaple ve Dvorskách na Zapletalově ulici). U samých hranic s Polskem v obci Hlinka na Osoblažsku byl r. 1813 vystavěn barokní kostel sv. Valentina. K jeho kompletnímu dokončení a vysvěcení došlo však až roku 1879 a také vybavení jeho interiéru pochází z přelomu 19. a 20. století. Tento kostel však dnes již nepatří církvi, neboť byl v roce 1990 převeden do majetku obce a následně opraven. Součástí místního oltáře není obraz, ale vévodí mu socha světce. Za dalším svatostánkem zamíříme na Opavsko, konkrétně do Chabičova, což je místní část obce Háj ve Slezsku. Jeho výstavba proběhla v letech 1910–11 a mísí se zde novorománský stavební styl, secese a art deco. Velký a vysoko umístěný oltářní obraz se sv. Valentinem vyplňuje prostor mezi dvěma okny. Další cesta vede do litoměřické diecéze, konkrétně do Novosedlic na Teplicku. Zde se jedná o původně gotickou sakrální stavbu připomínanou r. 1384, která byla v letech 1710–11 barokně přestavěna. Hlavní oltář zdobí oválný obraz sv. Valentina z 1. pol. 18. století. Zajímavostí je samostatně stojící nízká hranolová věž zvonice s šindelem krytou cibulovou bání. V srpnu roku 1968, v době invaze vojsk Varšavské smlouvy, měla na mále, neboť do ní najel okupační tank. V souvislosti s Novosedlicemi bývá často připomínán lokální kult světce spojený s poutěmi a uctíváním jeho ostatků. Filiálním kostelem sv. Valentina při piaristickém klášteře se pyšní rovněž město Příbor. Zde se nejprve jednalo o dřevěný svatostánek z r. 1596, který byl po vypálení opět vystavěn a do barokní podoby upraven v letech 1760–1766. Zajímavostí je postříbřený reliéf sv. Valentina na hlavním oltáři, který pochází ještě z původního dřevěného kostela. Velký obraz sv. Valentina zde visí na stěně poblíž kazatelny. Soupis staveb nám uzavírají Zákupy, respektive jejich místní část Nový Šidlov, kde objevíte empírovou kapli z r. 1834. V letech 2008–2011 proběhla celková rekonstrukce, osazení nového obrazu světce od malířky Markéty Kašparové a nové vysvěcení (13. 5. 2011).

Jinak kostel sv. Valentina kdysi stával i v Javorníku na Jesenicku, ale za Josefínských reforem byl zrušen. Smutný osud měla i kaple sv. Valentina v zámeckém areálu v Palvínově u Hartmanic na Šumavě. Areál byl po válce znárodněn a proměnil se ve státní statek. Samotná kaple byla komunistům samozřejmě trnem v oku, a tak došlo v roce 1972 k jejímu stržení. V současnosti probíhá rekonstrukce zámku a noví majitelé mají v plánu také obnovení kaple.

Kostel zničený vichřicí

V roce 2010 byl v Mostě postaven dřevěný pravoslavný kostel sv. Valentina. Jednalo se o připomenutí památky na občany Rumunska, kteří zahynuli na našem území v průběhu druhé světové války. Ostatně dřevěné části kostela, vyprojektovaného ve stylu transyl-

vánské gotiky, byly zpracovány přímo v oblasti Sedmihradska a poté převezeny do Česka, kde jej rumunští tesaři sestavili. Kostelíku s šindelovou střechou vévodila štíhlá, 23 metrů vysoká věž. Dřevěná stavba stála poměrně nedaleko od proslaveného přesunutého kostela Nanebevzetí Panny Marie a byla ozdobou místní krajiny pod vrchem Hněvín. Samotný kostelík však nikdy nesloužil přímo věřícím, navíc nebyl ani zkolaudován. Jeho osud zpečetila vichřice, která se kolem něj prohnala dne 20. října roku 2017. S ohledem na jeho maximální devastaci rozhodla pravoslavná církev, že již nebude obnoven.

Kamenné skulptury v Čechách

Barokní sochy patrona zamilovaných nejsou u nás nějak zvlášť hojně zastoupeny. První zastávkou bude městečko Hrob v Podkrušnohoří. Na Tržním náměstí vás dozajista upoutá dům s č. p. 10, jehož fasádu zdobí nika s pískovcovou sochou sv. Valentina. Nejedná se ovšem o žádnou miniaturu, neboť celkové rozměry této barokní plastiky, doplněné pod podstavcem sochy ještě reliéfem se sv. Floriánem, činí na výšku 3,5 metru a šířka je pak 1,6 metru. Sochu světce od neznámého autora, datovanou rokem 1734, zdobí po stranách ještě dva sedící andílci a horní část niky má podobu mušle. Pod zmíněným reliéfem je navíc vytesáno tělo orla s roztaženými křídly, mezi nimiž nechybí atribut meče. Další kamenné skulptury sv. Valentýna spatříte například v Oseku u Duchcova (1719, vrcholně barokní práce neznámého autora stojí v centru obce na ulici Obránců míru, donátorem byl Josef Wolf, hostinský z kláštera Osek), Stráži pod Ralskem (1692, nám. 5. května, přičemž společnost mu zde dělají další zástupci kamenného nebe: sv. Florián, sv. Hubert, sv. Jan Nepomucký, sv. Prokop, sv. Šebestián, sv. Zikmund a také Panna Marie, která je zde k vidění hned na dvou sloupech). Posledním zástupcem Čech budou již jmenované Zákupy (1. pol. 18. století, na kamenném dvojpolovém klášterním mostě přes zasypané mlýnské rameno Svitávky, společnost mu zde dělají sv. Blažej, sv. Kosmas, sv. Prokop a sv. Valburga, šestou sochou, která se však nezachovala, byl sv. Damián).

Hrob (městečko v Podkrkonoší)

Na Moravě aneb Proti proudu Bečvy

Za první kamennou sochou sv. Valentina na Moravě zamíříme již tradičně do městysu Hustopeče nad Bečvou, kde přestavuje jednu ze 14 barokních soch z poloviny 18. století, které jsou umístěny na ohradní zdi kostela Povýšení svatého Kříže (náměstí Míru). Do-

nátorem všech soch byl majitel zdejšího panství Jan Nepomuk Podstatský (1707–1758). Na podstavci sochy sv. Valentina nechybí kartuše s aliančními erby. Druhá socha je poměrně nedaleko, stačí popojet do Valašského Meziříčí, kde stojí na krásenské straně mostu přes Rožnovskou Bečvu a je datována rokem 1750. Byla objednána u předního olomouckého sochaře bavorského původu Ondřeje /Andrease/ Zahnera (1709–1752) a jejím donátorem byl majitel panství František Josef hrabě z Žerotína. Jen doplním, že jeho kamenný protějšek představuje rovněž biskup, sv. Libor (Liborius), a z druhé strany řeky je sleduje ještě sv. Ignác z Loyoly, všechny sochy samozřejmě od stejného autora. Obě sochy světců s biskupskou berlou byly v polovině 50. let minulého století přemístěny na dnešní Masarykovu ulici, odkud se v roce 2006 vrátily zpět na své původní místo. Latinský text na podstavci sv. Valentýna v překladu hlásá: *„Tak zcela a pokorně prosí a žádá sluha tobě oddaný, aby jej duch Tvůj ochránil a vytrhl z nestálých rukou osudu.“*

Hustopeče nad Bečvou

Valašské Meziříčí

A jelikož bývá oslava dne svatého Valentýna spojována s konzumací nejrůznějších dobrot a sladkostí, doporučím vám nedalekou pekárnu (na pěší zóně jen pár desítek metrů za zády světce), která je pobočkou proslulé pekárny Anežka v Palačově. Zde se totiž pečou vyhlášené valašské koláče zvané frgály. A pokud snad přijdete mimo její provozní dobu, nemusíte zoufat. Před pekárnou totiž stojí místní rarita, kterou je automat na výdej frgálů. Opravdu si nevymýšlím, můžete si to zkontrolovat přímo na místě, případně ověřit na stránkách www.valaskyfrgal.cz

Biskup, nadporučík pěchoty a Valentin Dobrotivý

Při toulkách jižní Moravou jsem narazil v Rešicích na Znojemsku na další sochu sv. Valentina, tentokrát rokokovou, datovanou rokem 1777. Stojí spolu s šesti dalšími skulp-

turami světců u kaple sv. Jana Nepomuckého z r. 1720 (a nechybí zde ani patron minulého čísla zpravodaje, sv. Vendelín). Jinak samotná obec, ležící 11 km západně od Moravského Krumlova, je hrdá také na svého rodáka, plk. i. m. Adolfa Opálku (4. 1. 1915 – 18. 6. 1942). Jedná se samozřejmě o velitele skupiny „Out Distance“, která se podílela na uskutečnění atentátu na nacistu a zastupujícího říšského protektora, Reinharda Heydricha. Opálka zahynul společně s dalšími parašutisty při obléhání pražského kostela sv. Cyrila a Metoděje gestapem a jednotkami SS (na kostele v Resslově ulici je také pamětní deska s jeho jménem a expozice v kryptě je doplněna o jeho bronzovou bustu). Přímo v Rešicích nechybí pamětní deska na Opálkově rodném domě (č. p. 101) a rovněž na tamním pomníku obětí válek v parčíku naproti obecnímu úřadu.

V souvislosti s počínající heydrichiádou ještě připomenu natáčení české komedie Valentin Dobrotivý pod taktovkou režiséra Martina Friče (premiéra před 80. lety). Název filmu ovšem neměl s naším světcem zhola nic společného. Jednalo se totiž o jméno hlavního hrdiny, Valentina Plavce, v podání Oldřicha Nového, který se zde stal obětí žertíku svých kamarádů (zfalšované číslo výherního losu). Všichni herci se na place snažili ze všech sil, aby svým výkonem dali lidem alespoň na chvilku zapomenout na válečné události. Ale jedno propojení s naším tématem by se přece jen našlo. Stačí se podívat na originální kreslený plakát filmu, kde je Oldřich Nový (mimochodem letos v březnu uplyne 40 let od jeho úmrtí) spodobněn jako anděl v bílém hábitu, s křídly, svatozáří a rohem hojnosti. Slůvkem „světec“ se totiž neoznačuje výhradně člověk prohlášený církví za svatého, ale hovorově také člověk, který je druhými považován za bezúhonného a mravně dokonalého. A víte, že Světec je také obec v Ústeckém kraji?

Další moravsko-slezské tipy

V dominikánském klášterním kostele sv. Michala v centru Brna můžete při detailní prohlídce barokní výzdoby jeho interiéru objevit orámované plátno znázorňující sv. Valentina uzdravujícího muže stiženého záchvatem padoucnice. Kostel vedle Nové radnice na Dominikánském náměstí je bohužel veřejnosti přístupný pouze během pravidelných bohoslužeb.

Vpravo od hlavního oltáře mariánské poutní baziliky na Svatém Hostýně najdete kapli sv. Valentina s oltářním obrazem, na němž světec uzdravuje nemocné. Plátno pochází z roku 1845 a jeho autorem byl malíř Leopold Ventruba z Kroměříže.

K epištolní straně farního kostela sv. Bartoloměje v Odrách byla r. 1777 přistavěna kaple sv. Valentina. Současná výzdoba jejího oltáře pochází z r. 1881 a autorem obrazu sv. Valentina je malíř Robert Hanel z Nového Jičína.

V opavské konkatedrále Nanebevzetí Panny Marie je zase k vidění socha sv. Valentina se

stojícím dítětem od Nikodema Weidemanna. Socha z roku 1784 se zlacenými detaily zde stojí na menze oltáře sv. Jana Nepomuckého v boční lodi kostela. Její protějšek na levé straně oltáře představuje sv. Karel Boromejský.

Také pod hradem Hukvaldy ve stejnojmenné obci najdete v kostele sv. Mikuláše sošku sv. Valentina. Stačí se zaměřit na jeden ze čtyř výklenků v presbytáři kostela.

Oltářní obraz z kaple sv. Valentina na Hostýně

Hanácká stopa

Jelikož naše muzeum společně s hradem Helfštýnem pořádá každoročně mezinárodní setkání uměleckých kovářů pod názvem Hefaiston, upozorním pro změnu nejprve na krásnou barokní mříž, kterou můžete obdivovat poblíž vstupu do kostela sv. Jakuba Staršího v Kostelci na Hané. Kovaná brána byla vytvořena r. 1747 a podílel se na ní místní kovář Jiří Pospíšil. Mimochodem za její restaurování získala na Hefaistonu v roce 2010 místní kovářská dílna rodu Stawaritschových 1. místo v kategorii „Klasické kovářské práce“. V její blízkosti pak stojí před ohradní zdí kostela další barokní mistrovská práce, kterou je pískovcová socha sv. Valentina. Plastika, vytesaná po r. 1750, je osazená na čtyřbokém odstupňovaném podstavci a na přední straně nechybí reliéfní kartuš s textem. Na zadní stranu byl r. 1930 doplněn text o restaurování sochy ak. sochařem J. Třískou. Zbývá jen dodat, že socha je ohrazená kovovým dekorovaným plotem. Původní románský kostelík se na tomto místě připomíná již r. 1407. Základy stávajícího kostela byly položeny v r. 1740, ovšem jeho celkové dostavění a vysvěcení se datuje až rokem 1772. Chloubou interiéru chrámu jsou pozdně barokní díla Františka Hirnleho a Jana Michaela Scherhaufa. Další historickou zajímavostí Kostelce, o níž se příliš nepíše, je pomník krvavé srážky ruských a francouzských oddílů ze dne 4. 12. 1805. V této bojůvce napoleonských válek padlo 30 vojáků. Jejich kamennou připomínku najdete u polní cesty vedoucí od fotbalového hřiště FC Kostelec k říčce Romži (rozcestník U olivy).

Za druhou sochou sv. Valentina v této oblasti, kterou stejně jako v předchozím případě doplňuje atribut ležícího pacholete, se vydáme do Vrchoslavic u Němčic nad Hanou. Je datována rokem 1747 a stojí u kostela sv. Michaela archanděla. Žehnající světec v životní velikosti je tradičně oděn v biskupském rouchu a v levé ruce drží berlu. Ze stejného roku pochází i nedaleká socha sv. Floriána. A ještě malá heraldicko-ornitologická poznámka. Jistě sami dokážete doplnit název ptáčka, který zdobí znak Vrchoslavic (a navíc je dokonce zlatý). Jinak v nedalekých Němčicích n. H. je celá řada dalších reprezentantů našeho „kamenné nebe“, ale o tom zase někdy příště.

Nyní nahlédneme ještě do dvou svatostánků. Nejdříve zamíříme na epištolní stranu kostela Očišťování Panny Marie v Dubu nad Mora-

vou. Zdejší oltář sv. Valentina, vysvěcený 4. 10. 1761, doplňují sokly se sochami sv. Cyrila a Metoděje. Na obraze se sv. Valentin opírá o oltář na vyvýšeném stupni. Je oděn do biskupského obřadního roucha s mitrou, o jeho tělo se opírá biskupská berla. Nad dvěma postranními sloupy jsou sošky klečících putti a vrchol oltáře představuje černá kartuše s pozlacenými okraji s reliéfem zlatého rohu hojnosti.

Interiér kojetínského kostela Nanebevzetí Panny Marie je zařízen ve stylu vídeňského klasicismu z poloviny 18. století. Také zde je jeden ze čtyř menších oltářů u oken postranních kaplí zasvěcen sv. Valentinovi.

Kostelec na Hané – Vrchoslavice

Lopatka sv. Valentýna

V relikviářích našich kostelů najdete celou řadu ostatků svatých. V těchto schránkách se skrývají kolikrát až mikroskopické zlomky kůstek. To však neplatí zrovna u barokního monstrancového relikviáře, který byl v roce 2002 objeven v depozitáři kapitulního chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Při jeho odborném ošetření v restaurátorské dílně byla u vložené lidské lopatky nalezena stará tzv. autentika, resp. na malinkém proužku, který byl na kosti nalepen, byl identifikován nápis: Sv. Valentin. Relikviář je nyní každý rok během svátku sv. Valentýna vystaven na hlavním oltáři baziliky. Další kůstka je uložena v gotické relikviářové skříňce na oltáři Ostatkové kaple v chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Patří mezi soubor ostatků, které shromažďoval císař Karel IV. pro hrad Karlštejn. V současnosti je ovšem část Svatovítského pokladu s relikviáři vystavována v prostorách kaple sv. Kříže na 2. nádvoří Pražského hradu (na její prohlídku se platí samostatné vstupné). Ale i na Moravě, resp. pomezí Čech a Moravy, by se našly dvě drobné relikvie. Tu pomezní variantu představuje malá barokní kaple sv. Antonína nad obcí Rounek u Jihlavy (u lesní cesty na zelené turistické značce). Na oltáři kaple vystavěné roku 1737 v nadmořské výšce 629 m, jsou ve schránce z bílého mramoru uloženy nejen ostatky sv. Valentina, ale rovněž sv. Bonifáce. Stavbu financoval pelhřimovský pekař Antonín Polesný, ale samotný oltářní kámen zde byl ustaven až ve 30. letech 20. století. Kupodivu má toto místo něco společného i s našimi muzejními sbírkami, neboť z druhé strany kopce leží obec Ježená, odkud jsme před pár lety získali trojici unikátních školních lavic, vyrobených kolem roku 1920 v Kutné Hoře firmou Liberty. Druhá relikvie je uložena jen pár kilometrů od Přerova, ve svatováclavské katedrále v Olomouci. Mimochodem v expozici zdejšího Arcidiecézního muzea je vystaveno restaurované oltářní plátno z r. 1676 od olomouckého barokního malíře Martina Antoní-

na Lublinského (1636–1690). Představuje žehnajícího sv. Valentýna uzdravujícího nemocné. Tento obraz původně zdobil boční oltář kostela Panny Marie na Předhradí, který stával v prostoru náměstí Republiky. Do stálé expozice s dnešním názvem *„Ke slávě a chvá-le II.“* se přestěhoval v roce 2006 z kaple svatomichalského kostela. Jeho malíř, dnes také odborníky nazývaný „moravským Škrétou“, do zobrazené scény zakomponoval rovněž postavu tehdejšího biskupa, Karla II. z Liechtensteinu-Castelcorna (1624–1695) Tvář biskupa najdete u hlavy ženy s dítětem. Pozorný divák zde objeví rovněž atribut meče, jehož jílec drží andílek nad postavou světce. Autor díla byl mimochodem také magistrem filozofie, katolickým knězem a dlouholetým děkanem kanonie augustiánů. K dalším zajímavostem zmiňovaného plátna patří průhled bránou ve střední části obrazu (pod žehnající rukou světce), kde je zachycena podoba dómu sv. Václava s trojvěžovým průčelím a převýšeným presbytářem.

Olomouc

Jedinou relikvii sv. Valentina na Slovensku můžete spatřit v kostele sv. Mikuláše v obci Nováky na okrese Prievidza (také ji vystavují vždy 14. 2.). Součástí tohoto svatostánku dlouhou dobu byla také vzácná dřevěná polychromovaná socha sv. Valentina. Bohužel v noci z 1. na 2. února r. 1992 se do kostela vloupala banda zlodějů a sochu ukradla. Tito nenechavci ji poté rozřezali na tři části a neúspěšně se ji pokusili převézt do Rakouska. Díky celníkům a policii byl tedy poškozený originál zachráněn, ovšem socha, která od r. 2000 opět zdobí interiér kostela, je již novodobou replikou. U našich východních sousedů jinak moc kostelů zasvěcených sv. Valentinovi není. Je mi známa pouze tato trojice obcí: Ladce (kostel v areálu kaštiela), Krížovany a Vislanka-Ďurková. V minulosti to bývala ještě Spišská Belá.

Rod profesionálních válečníků z Přerovska

Netvrdím, že Valentin z Přestavlk (1358–1397), který pocházel z drobného vladyckého rodu usedlého na Přerovsku, je nějakou opravdu významnou regionální osobností. Nicméně svého času tento středověký žoldnéř vlastnil, či měl v zástavě, několik vsí v našem okolí (např. Bolelouc, Lhotka, Lipňany, Majetín, Tršice). Svou kariéru započal v 70. letech 14. století u Lacka z Kravař a Helfštejna (1348–1416), pozdějšího stoupence markraběte Jošta, spojence uherského krále Zikmunda a nakonec i obdivovatele M. Jana Husa. Valentin od svého chlebodárce získal několik statků, nicméně v roce 1381 se od něj odklonil a zůstal v táboře markraběte Prokopa. Na počátku roku 1382 vystupoval jako lucemburský purkrabí na brněnském Špilberku, přičemž tento úřad vykonával až do r. 1389. Také jeden z jeho synů, Bohuněk Valentinův, řečený Valentin mladší, vstoupil do zeměpanských služeb a r. 1406 byl taktéž purkrabím, ale na hradě Veveří. Ve 30. letech 15. století válčil ve službách šlechtice Voka ze Sovince,

kterému byl za husitských válek svěřen Přerov, ve 30. letech byl také krátce majitelem rožnovského a vsetínského panství a po jeho prodeji ve 40. letech zakoupil i panství helfštýnské. Naposled je syn Valentina z Přestavlk připomínán ještě roku 1446 jako Bohuněk Valentin Jankovský z Majetína. A ještě aktuální horká novinka z Přestavlk. Právě odtud totiž pochází v prosinci zvolená Česká Miss 2022, Vanesa Švédová. V lednu 2023 by tak měla naši republiku reprezentovat na celosvětové soutěži Miss Universe v New Orleans.

Trocha filmové romantiky

A znáte americký film z r. 2010 „Na sv. Valentýna"? Příběhy skupiny lidí z L. A., jejichž osudy se tento den protnou. Jedná se o žánr romantické komedie a režisér filmu, Garry Marshall (m. j. Pretty Woman), pracoval s herci jako Bradley Cooper, Ashton Kuther, Jessica Alba, Anne Hathaway či Julia Roberts. Pokud budete někdy plánovat relaxační večer s oddechovým filmem je „Valentine's Day" přímo ideální volbou.

Když zlatá zrůžoví

Valentýnský čas je obdobím, jež tradiční pivní štamgasti spíše nemusí. V tyto dny zpravidla nabídka piva v některých hospůdkách poněkud ztmavne nebo doslova zčervená, až zrůžoví. Známé heslo *„Láska prochází žaludkem"* totiž platí nejen pro výběrová menu, ale zahrnuje rovněž valentýnské ochucené pivní speciály. Jedná se zpravidla o sezónní silnější piva, která vaří zejména menší pivovary. Jejich etikety zdobí převážně srdíčka či zamilované dvojice. No a jak už to na tom světě chodí, někteří „staromilci" jdou naopak proti proudu a pořádají tzv. Antivalentýn (např. pražská hospůdka Decentní Dýně). Přísně se dodržuje tradiční zlatavá pivní kultura a nabídce jídel kralují topinky s česnekem, silně pálivé pomazánky, pivní psi a další tvarůžkové speciality. Ctitelům této skupiny bych možná doporučil bar „Valentýn" ve Valašských Kloboukách. Recenze jeho návštěvníků by si totiž za rámeček nikdo nedal, tudíž předpokládám, že zamilované dvojice se mu vyhýbají obloukem.

Malá ochutnávka valentýnských piv

Pivovar Antoš, Slaný, (Valentýnský speciál 14 %, ochucené medové a kořeněné pivo)
Sousedský pivovar Bašta, Praha, (Růžový valentýnský ležák 12 %)
Parovar Brouček, Rudná, (Valentýnský ležák 12 %, Beruška 13 %)
Pivovar Gwern, Nupaky. (Valentýnský speciál 13 %)
Minipivovar Hasič, Bruntál, (Be my Valentine 12 %)
Pivovar Chomout, Olomouc, (Valentýnský speciál Maca 12 % či Něžná Bára)
Minipivovar Horymír, Praha-Radotín, (Medová valentýnská 14 %)
Pivovar Hostivar, Praha 15, (Valentýnská 12 %)
Pivovar Jarošov, (Jarošovské valentýnské, silné polotmavé pivo)
Jihoměstský pivovar, Praha, (Třešňové valentýnské 13 %)
Pivovar Kamenice nad Lipou, (Kyseláč, ovocné ochucené pivo)
Pivovar Kocour,Varnsdorf,(Valentýnský speciál 15 %, ochucený citrusem)
Minipivovar Křikloun, Hodonín, (Valentýnská IPA 13 %)
Pivovar Modrá hvězda, Dobřany, (Růžový valentýnský speciál)
Mikropivovar Myšák, Hranice, (Valentýnský speciál 12 %)
Pivovar Nachmelená opice, Krnov, (Ich liebe dich, valentýnský speciál 16 %)
Pivovar Nomád, Děčín, (Valentýnka – silné polotmavé pivo ochucené levadulí a okvětními lístky růže)
Pivovar Nová Paka, (Valentýnský sen, polotmavý řezaný ležák)
Pivovar Ogar, Kunčice pod Ondřejníkem, (Valentýnský speciál 13 %)
Pivovar Padochov, (Valentýnský medový speciál, Františka 13 %)
Minipivovar Podlesí, Příbram, (Valentýn, ochucený višňový či malinový speciál)
Pivovar Proud, Plzeň, (Kisseláč, valentýnský speciál ochucený meruňkou)
Pivovar Řevnice, (Valentýnský speciál: Růže a ibišek)
Pivovar Trilobit, Praha, (Valentýnská víla Kamé 12 %)
Pivovar U Medvídků, Praha, (Valentýnský polotmavý speciál 13 %, ležák Rubygott)
Zámecký pivovar Břeclav, (Valentýnský speciál, mandlové pivo /pro ni/ a /pro něj/)
Minipivovar Zlatá kráva, Nepomuk, (Valentýnský pšeničný speciál ochucený českými jahodami)
Znojemský městský pivovar, (Valentýnská 12 %)

Koho dívka první spatří…

Již ve starém Římě představoval 14. únor den oslavování bohyně Juno a pastýřského boha Luperca neboli Fauna. Oba byli považováni za ochránce manželství a rodiny. K tomuto modelu zrovna moc nesedí originální způsob oslav, kdy byly do tzv. „urny lásky“ vloženy lístky se jmény mladých dívek. Po naplnění nádoby si pak každý muž jeden lístek vylosoval. Dívka z lístečku se pak měla stát jeho milenkou v dalším roce. Předpokládám, že tradiční závěr většiny pohádek, kde ústřední dvojici provázela láska až do smrti, tenkrát moc neřešili.

Ke svatému Valentýnu se pak vztahuje také jedna pověra, kterou jsem si nechal téměř na samotný závěr. První mladý muž, kterého svobodná dívka ten den spatří, se stane jejím milým či budoucím manželem. Už vidím tu hordu nedočkavých mládenců a ranní obléhání domu, v němž přebývá nějaká vyhlášená krasavice.

Kde víno teče proudem

Jednou z mála zemí, kde je svátek svatého sv. Valentýna zakázán, je Saúdská Arábie. Holt předmanželská milenecká láska je zde považována za hřích, ostatně na celém Arabském poloostrově se vyznává výhradně islám. Naopak třeba na Filipínách se jedná o oblíbený den zásnub a svateb, dokonce se tady na sv. Valentýna organizují ony megalomanské obřady, při nichž se najednou oddávají stovky párů. V Bulharsku se navíc 14. února slaví také „Den vinařů“, což se samozřejmě bez několika skleniček či lahví rozhodně neobejde. U severských národů je to především o květinách, ale pozor, jde výhradně o sněženky. I ve Slovinsku je tento den nastavený zcela jinak. Tady se totiž věří, že sv. Valentýn nosí u sebe klíče, kterými „odemyká“ zamrzlé kořeny všech rostlin. I v hanzovních městech míval v minulosti svátek ještě jiný význam. Cechy námořníků, kupců a řemeslníků se ten den scházely ke společnému stolování, tedy něco jako dnešní pracovní obědy či večeře.

O hledání nebe

Ať už svátek sv. Valentýna slavíte či nikoliv, přejeme, ať se vám tento den vydaří. A definitivně skončíme jednou nadčasovou „valentýnkou“ pro nezadanou dívku:

Má láska roste rychleji
než ceny energií,
že srdce vzplálo pro tebe,
teď lásko těžko skryji.

PŘÍBĚH STUDNY NA HORNÍM NÁMĚSTÍ

Zdeněk Schenk

Zásobování vodou bylo pro obyvatele přerovského "Kopce" dnešního Horního náměstí důležité již před několika staletími, o čemž vypovídají kusé zmínky v historických písemných pramenech. Patrně nejstarší údaj pochází z roku 1503, kdy majitel panství Vilém z Pernštejna pronajal tzv. Velký mlýn na řece Bečvě mlynáři Ondřeji Šilhanovi. K mlýnu náležel kromě soukenické valchy, ševcovského dubníku, brusů, jáhly a stoupy na olej také vodní srub, *"z kterého berou vodu na kopec"*. V roce 1511 snížil majitel panství témuž mlynáři nájem ze zámeckého mlýna, neboť mu nařídil postavit po přenesení sladového kola na jiné místo zařízení (srub) pro vedení vody na kopec.

Z roku 1623 pochází zajímavý údaj v obecních účtech, kde je uvedena položka na zaplacení jednomu židovi, který vyplatil od vojáků mosazné trouby odcizené z kopecké cisterny. V té době mělo docházet k uvolnění okovu v kopecké studni, jenž musel být vytažen.

Během velkého požáru Přerova v roce 1749 došlo k vážnému poškození dřevěného zařízení studny na Horním městě a tudíž nemohlo plnit svoji funkci. Z písemných pramenů ze 2. poloviny 18. století se dozvídáme konkrétní údaje o existenci vodní

nádrže a hluboké studny na Horním městě. V roce 1769 majitel přerovského panství Arnošt svobodný pan Petrasch upozorňoval ve stížnosti adresované guberniu mimo jiné na skutečnost, že požární řád není ze strany měšťanů dodržován, že většina z nich skladuje obilí doma, ukládá slámu a seno v horních částech domů. Dále konstatuje, že *„vodní nádržka na Horním městě je sešlá, železné a olověné trubice zašantročeny. Jediná studně uprostřed města trpí nedostatkem vody“*. Stav věcí veřejných byl ve městě natolik neutěšený, že byl do Přerova povolán krajský hejtman, aby z pověření gubernia stížnosti vyšetřil. I on shledal, že poměry požární bezpečnosti byly otřesné. Na Horním náměstí je zmíněna „jediná hluboká studně, z níž se voda čerpala s velkou námahou a zdlouhavě rumpálem“.

Z 19. století pochází vůbec první vyobrazení prostoru kolem studny. Na kresbě Horního náměstí od Karla Minaříka z roku 1877 jsou na volném prostranství před východní frontou měšťanských domů nápadné dva objekty. V popředí se nachází altán umístěný nad studnou s pumpou. V pozadí je patrný pomník Komenského od pražského akademického sochaře Tomáše Seidana slavnostně odhalený dne 23. 8. 1874. Kresba ze závěru 70. let vznikla před výsadbou šestice lip, které jsou zaznamenány na pozdějších dobových fotografiích z konce 19. století. O vysazení lip na Horním náměstí se zasadil přerovský Okrašlovací spolek. S návrhem, aby se zasadilo několik stromů kolem pumpy, přišel v polovině roku 1882 pan vrchní inspektor Hohn. V únoru 1883 se pak na výborové schůzi spolku rozhodlo, že se mají na Horním náměstí vysaditi lípy, a sice šest kusů. Náklady činily dva zlaté.

Pohled od západu na studnu s pumpou krytou altánem a na pomník Komenského na Horním náměstí v Přerově. Kresba K. Minaříka z roku 1877.

Vysazené mladé lípy zachycuje unikátní záběr spolu s početnou skupinkou dětí stojících v dobovém oblečení pod chátrajícím dřevěným altánem kryjícím studnu s pumpou. Na snímku je patrný detail kovové konstrukce pumpy, která byla připevněna šrouby k masivnímu dřevěnému podkladu nasedajícímu na záklop studny a navazující dřevěné koryto pro odtok vody.

Jak naznačuje jedna z dobových pohlednic s datem 1899, k odstranění chátrajícího altánu došlo před tímto rokem. Mezi mladými stromy je stále zřetelná pumpa. Pumpa byla demontována o několik let později patrně v souvislosti se zavedením městského vodovodu v roce 1903 a na pozdějších známých záběrech již nefiguruje. Veřejný prostor jižně od studny doznal zásádní změny v roce 1923, kdy byl na Horním náměstí slavnostně odhalen pomník přerovského rodáka Jana Blahoslava u příležitosti čtyřstého výročí jeho narození. Rozměrný pomník biskupa jednoty bratrské dominující dodnes celému prostranství je dílem českého sochaře Františka Bílka.

Na jednom z archivních záběrů roku 1937 je prostor okolo již vzrostlých lip obklopen lidmi během konání týdenních trhů. Mezi stromy ohraničenými kruhovou obrubní lze v místech, kde se nacházela studna pouze vytušit záklop tvořený betonovými deskami.

Archivní snímek zachycující skupinu dětí pod zchrátralým dřevěným altánem kryjícím studnu s pumpou a mladé lípy. Konec 19. století.

vlastním stál u zrodu povídky o zlatém kaprovi, který žije na dně studny na Horním náměstí a splní tři přání každému, kdo jej spatří. Šestice košatých lip vysázených okolo studny v roce 1883 spoludotvářela téměř 140 let specifickou atmosféru historického centra města.

Magická, sugestivní, surealisticky laděná ospalá atmosféra Horního náměstí, jemuž vévodila šestice lip s korunami tyčícími se vzhůru k nebi oslovila dokonce slavného režiséra Juraje Jakubiska, aby v prostoru mezi stromy natočil na podzim 2017 jednu ze scén připravovaného pokračování legendární pohádky Perinbaba z roku 1985. Tuto událost si nenechaly ujít desítky občanů města, kteří se účastnili komparsu. V epizodních rolích si zahráli také členové přerovského divadla Dostavník.

V průběhu druhé poloviny 20. století vzniklo mezi stromy přímo nad samotnou studnou provizorní pískoviště. Povědomí o existenci studny se začalo z paměti obyvatel Přerova postupně vytrácet. Jen několik starousedlíků na Horním náměstí o ní hovořilo. Mezi nimi byl rovněž nestor amatérských archeologů pan Václav Martínek, který nabádal k průzkumu prostoru mezi vzrostlými lipami. S humorem sobě

Pohled od východu na skupinu vzrostlých lip a upravený prostor v místě bývalé studny na snímku z roku 1937 zachycujícím trhy na Horním náměstí.

Archeologický výzkum

Archeologický výzkum studny v prostoru mezi starými lípami na Horním náměstí v Přerově byl proveden v souvislosti s dlouhodobě plánovaným nahrazením přestárlých a postupně usychajících lip novou výsadbou a následnou úpravou tohoto místa. První etapa výzkumu proběhla již v roce 2019 formou sondáže, kterou byl pod pouhými třiceti centimetry hrabanky a písku zachycen starý základ studny tvořený osmi železobetonovými deskami obdélného formátu. Existence studny tak byla potvrzena.

Pohled na okolí studny ze dne 16. 3. 2022, kdy byly přestárlé stromy pokáceny.

Zásadním zjištěním byla skutečnost, že studna nebyla našimi předky zasypána a na jejím dně je stále voda. Ve stejném roce bylo vědeckými pracovníky z Ústavu geoniky AV ČR, v.v.i. a z Oddělení hydrologie Českého hydrometerologického ústavu, pobočky v Brně provedeno odborné měření za pomocí 3D laser skenerem.

Archeologický tým Muzea Komenského v Přerově provedl za výrazné technické podpory Sboru dobrovolných hasičů města Přerova v letech 2020 a 2021 průzkum pozdně gotické studny a prokázal, že se její konstrukce stále nachází v dobrém technickém stavu. Postupně byly vyzvednuty 4 metry bahnitých nánosů ze spodní části studny obsahujících mimo jiné stavební odpad, předměty z druhé poloviny 19. a první třetiny 20. století. Dosažená hloubka studny činila 17,2 m. Samotného dna studny nebylo dosaženo. Hladina vody se v současné době nachází přibližně v hloubce 12 m od úrovně současné dlažby náměstí. Průměr světlosti studny činí 1,5 –1,6 m. Šířka pláště studny dosahovala v úrovni koruny až 0, 5 m. Stavební materiál, z kterého byla celá konstrukce studny vyzděna, představoval převážně sladkovodní vápenec – travertin regionálního původu, který byl místy doplněn devonským vápencem z Předmostí.

Celkový pohled od jihozápadu na novodobý betonový základ překrývající starou studnu

Od návrhu k realizaci

Osud lip na Horním náměstí se naplnil dne 16. 3. 2022, kdy byla šestice přestárlých stromů postupně pokácena. Zdravé části kmenů byly ponechány pro případné využití. Myšlenka obnovy studny vychází z návrhu Zdeňka Schenka na usnesení, které bylo většinově odsouhlaseno na zasedání zastupitelstva Statutárního města Přerova dne 14. 10. 2019. V roce 2020 byla ustanovena pracovní skupina složená ze zástupců dotčených odborů magistrátu Statutárního města Přerova, autorizovaného krajinářského architekta, památkářů z Národního památkového ústavu a terénního archeologa Muzea Komenského v Přerově, který se přikláněl k prezentaci archeologického nálezu studny dozděním nadzemní části konstrukce, jež by měla odpovídat původnímu surovinovému materiálu, který byl použit při výstavbě studny v období pozdní gotiky. Nadezděná konstrukce by měla odpovídat charakteru stavební konstrukce originálu studny, který byl výzkumem dokumentován. Na korunu obrubně studny by měla být umístěna kovaná mříž pro zvýšení atraktivity z pohledu návštěvníků. Pracovní skupina, která se budoucím vzhledem prostoru zabývala, posuzovala různé návrhy. Nakonec byla zvolena varianta, která do značné míry svým moderním pojetím studnu vizuálně propojuje s nedalekým Památníkem jednoty bratrské v ulici Na Marku z roku 2016.

Finální architektonické řešení úpravy navrhl Ateliér Krejčiříkovi. Investorem projektu Obnova prostoru Horního náměstí v Přerově bylo Statutární město Přerov. Stavební práce realizovala firma PTÁČEK – pozemní stavby, s.r.o.

Poslední etapa archeologického výzkumu proběhla v rámci obnovy studny na podzim 2022 v místech tří ručně kopaných sond S1–S3 určených pro výsadbu nových lip rozmístěných v okolí studny. Jejich rozměry činily 3x3 m. Projektovaná niveleta dna těchto výkopů se pohybovala mezi 1,5–1,6 m od

úrovně současného terénu.

Na základě výsledků výzkumu lze konstatovat, že na přelomu 15. a 16. století došlo v centrální části Horního náměstí k rozsáhlé výkopové činnosti, v jejímž důsledku byla až na výjimky většina původních vrstev z pravěku, raného a vrcholného středověku odstraněna. Následně v tomto prostoru postupně vzniklo souvrství terénních vyrovnávek, jehož úroveň se v souvislosti s dokončením renesanční přestavby Horního náměstí od konce 16. století dále víceméně nezvyšovala. Intaktního geologického podloží tvořeného sladkovodním vápencem – travertinem nebylo v rámci dané plochy výzkumu dosaženo.

Za nejstarší archeologickým výzkumem potvrzený doklad osídlení v okolí studny na Horním náměstí lze označit neporušenou část kulturní vrstvy ze závěru starší doby bronzové. Z její úrovně se podařilo vyzvednout zlomky keramických nádob kultury Věteřovské, jejíž nositelé osídlili prostor travertinové kupy výrazně převyšující nivu řeky Bečvy v 16. století př. n. l. Povrch keramiky byl v některých případech nápadně upraven leštěním. Kromě keramiky se v této vrstvě nacházely rovněž zlomky lastur sladkovodních mlžů (škeble říční).

V úrovni terénní vyrovnávky z období raného novověku (první poloviny 16. století) byl kromě velkého množsví zlomků kuchyňské keramiky nalezen unikátní soubor několika stovek kusů zlomků pozdně gotických reliéfně zdobených komorových kachlů. Části reliéfů zobrazují náboženské, heraldické, světské, architektonické i rostlinné motivy.

Přímé analogie k některým motivům můžeme hledat přímo v přerovském regionu v archeologických souborech pocházejících z paláce hradu Helfštýna či zámku Hranice.

Kachle pocházejí z luxusních pozdě gotických kamen, jimiž byly vybaveny interiéry přerovského zámku či domu bohatého měšťana. Kachlová kamna tehdy plnila nejen praktickou funkci, ale pro majitele měla i význam reprezentativní. Kachle pochází z doby kolem roku 1500, kdy město Přerov vlastnil Vilém z Pernštejna.

Člen archeologického týmu Jan Novotný s částí zeleně glazovaného pozdně gotického kachle

Torzo pozdně gotického kachle s architektonickým motivem

V průběhu výzkumu se členům archeologického týmu podařilo za pomoci detektoru kovů zachránit také soubor mincí, které v okolí studny poztráceli přerovští měštané v uplynulých staletích. Nejstarší je vídeňský fenik Albrechta II. Habsburského z první poloviny 15.

brechta II. Habsburského z první poloviny 15. století, dále fenik Fridricha V. Za kvalitní ražbu lze označit nález stříbrného denáru českého a uherského krále Ludvíka Jagellonského, který byl vyražen rok po jeho smrti v Uhrách v roce 1527.

Stříbrný denár Ludvíka Jagellonského z roku 1527

Další uherskou ražbou je denár Rudolfa II. Habsburského z roku 1599. K městským ražbám patří denár města Poznaň polského krále, litevského velkoknížete a švédského krále Zikmunda III. Vasy. Nejmladší mince pak pocházejí z poslední třetiny 19. a prvních desetiletí 20. století. Jedná se o drobné mince haléře z období Rakousko-Uherska a pozdějšího Československa.

Stříbrný denár Ludvíka Jagellonského z roku 1527

Za zajímavý lze označit rovněž nález mosazného početního žetonu, který pochází z dílny Johanna Konrada Hogera z Norimberka. Mistr této dílny zemřel v roce 1743, takže tento žeton můžeme datovat před tento rok. Na jedné straně žetonu je patrné slunce a srpek měsíce, na straně druhé obchodní námořní loď.

Ke specifickým kovovým artefaktům z okolí studny patří rovněž olověné plomby, které sloužily od středověku k zabezpečení a označení dováženého zboží, jakým mohl být například textil, koření, drahé kovy či potraviny. Za nejstarší během výzkumu nalezený exemplář lze označit ten, na kterém jsou patrné kolkem vyražené reliéfy orlice na straně jedné a majuskulní litera na straně druhé.

Olověná obchodní plomba s patrným reliéfem orlice

Z dalších kovových předmětů lze upozornit na mosazná ozdobná oděvní kování nebo na náprstek z období raného novověku.

Výsledky archeologického výzkumu studny a jejího okolí výrazně přispěly k poznání každodenního života přerovských měšťanů v uplynulých staletích. Ihned po ukončení archeologického výzkumu byly do jednotlivých sond umístěny prokořenitelné buňky a nad originálním zdivem studny byla umístěna nadzemní část prezentace studny, kterou tvoří betonový prstenec, na jehož koruně ve výšce 45 cm na úrovní současného terénu je umístěn dřevěný sedák. Samotný záklop studny je tvořen vrstveným bezpečnostním sklem. Na vnějším opláštění prezentace studny je symbolicky umístěn text vyřezaný do černěného plechu. Jedná se o citát od J. A. Komenského: *„Lidská mysl je tak neskonale obsáhlá, že je v poznávání skoro bezednou hlubinou"*. V závěru roku 2022 tak získal prostor na Horním náměstí moderně pojatou důstojnou připomínku místa, kde se nachází historická studna, která obyvatelům města po několik století sloužila jako zdroj pitné vody.

Přerov, Horní náměstí. Pohled na šestici usychajících lip v červenci 2018 v době před zahájením archeologického výzkumu.

Pohled od západu na moderně pojatou úpravu studny a jejího okolí ze závěru roku 2022

Detail z modelu Horního náměstí z 19. stol. umístěný v expozici Archeologie Přerovska v Muzeu Komenského v Přerově.

Obnovený prostor se třemi vysazenými lípami okolo prezentace objektu studny představuje v symbolické rovině středobod Horního náměstí, který se může stát cílem procházek Přerovanů a zároveň všech návštěvníků historického centra našeho města, místem setkávání generací.

Od roku 1991 nese jedna z ulic čtvrti Lešetín jméno generála Rakovčíka, a to na paměť legionáře, důstojníka a organizátora protinacistického odboje, který se narodil 27. března 1893 v blízkých Radvanicích.

Rakovčík František

Petr Sehnálek

V dětství projevil studijní nadání a tak po obecné škole směřoval na vyšší státní gymnázium v Přerově, kde v roce 1913 odmaturoval. Poté se rozhodl studovat práva, ale studium přerušilo vypuknutí 1. světové války, takže absolvoval pouze 4 semestry. V červnu 1915 byl totiž odveden k pěšímu pluku 57 rakousko-uherské armády, jenž byl v té době dislokován v Přerově – shodou okolností v budově gymnázia. Z Přerova byl na dva měsíce přemístěn do školy jednoročních dobrovolníků (tj. záložních důstojníků) v Opavě, kterou ukončil koncem listopadu. S 57. plukem byl nasazen na frontě v Haliči a 2. července 1916 upadl do ruského zajetí, načež 5. srpna vstoupil do 8. pluku 2. divize srbské dobrovolnické armády v Oděse a nakonec 14. října se mu v Borispolu podařilo vstoupit do československých legií. Mezi listopadem 1916 a dubnem 1917 sloužil jako řadový průzkumník 3. roty 1. střeleckého pluku, ale poté byl zařazen jako nižší velitel.

Válečné nasazení zakončil již v hodnosti kapitána s funkcí velitele praporu. Po návratu do republiky, byl tzv. aktivován, odeslán ke studiu na vysoké válečné škole a po jejím absolvování byl přeložen do kategorie důstojníků generálního štábu. V meziválečném období vystřídal nejrůznější štábní i velitelské funkce (např. v letech 1936 až 1937 velel již jako plk. gšt. pěšímu pluku 36 v Užhorodě na Podkarpatské Rusi). Jeho posledním služebním zařazením bylo místo velitele motorizované brigády Rychlé divize 4 v Pardubicích, kde jej v březnu 1939 zastihla německá okupace a likvidace čs. branné moci. Již na začátku okupace se Rakovčík v Pardubicích zapojil do struktur tehdy největší odbojové organizace Obrana národa (ON), kterou vytvořili armádní velitelé s cílem při-

spravit protiněmecké povstání. V září 1939 se přestěhoval do Přerova, kde bratr jeho manželky Karel Kryška vlastnil mlýn. V novém působišti se měl Rakovčík stát členem vedení ON olomouckého kraje, což ale bylo narušeno rozsáhlou zatýkací akcí gestapa proti vedoucím silám organizace. V letech 1939 až 1942 tak navazoval zpřetrhaná spojení a pro brněnské a pražské ústředí organizoval zpravodajskou činnost, přičemž se stal také součástí sítě předsedy protektorátní vlády generála Eliáše, který byl za odbojovou činnost zatčen v září 1941. V létě 1942 byl novým vrchním velitelem ON gen. Zdeňkem Novákem, který obnovoval strukturu organizace po ničivých zásazích německého bezpečnostního aparátu, postaven do čela ON v oblasti severní a severovýchodní Moravy, pro kteréžto území měl připravit plán povstání. Na jaře 1944 pak gen. Novák Rakovčíkovi upřesnil úkol s tím, že v případě povstání se měl svými silami zmocnit prostoru mezi Moravskou Třebovou a Vsetínem. Přípravu akce vedl ve velmi přísně konspiračním duchu a do plánování zasvětil zpočátku jen několik důstojníků. Operační prostor Rakovčík rozdělil na čtyři úseky, pro něž si vyhlédl velitele z řad známých důstojníků. Olomouci měl velet francouzský legionář a před okupací velitel pěšího praporu pplk. Jaroslav Minařík, Velké Bystřici ruský legionář a někdejší velitel praporu mjr. Jaroslav Zapletal, Hranicím velitel praporu vládního vojska z Lipníku nad Bečvou plk. Jiří Hon a Valašskému Meziříčí ruský legionář a předválečný velitel pluku útočné vozby plk. Alexandr Fusek.

Současně s přípravami ozbrojeného vystoupení proti okupantům, jež organizovaly v protektorátu složky domácího odboje, se aktivizovala i přípravná činnost odboje v exilu. Štábní důstojníci čs. ministerstva obrany ve Velké Británii připravili počátkem roku 1944 plán k nasazení organizačních výsadků, jež měly doma provést přípravy k povstání, a to buď pomocí nově vytvořeného odbojového uskupení, nebo s pomocí ilegální organizace již existující. Každému výsadku byla určena operační oblast o rozloze několika politických okresů. Území střední Moravy tehdy připadlo výsadku s krycím názvem Clay, jehož příslušníci Antonín Bartoš coby velitel, radiotelegrafista Čestmír Šikola a šifrant Jiří Štokman, seskočili 12. dubna 1944 u Hostišové severozápadně od Zlína, odkud se vypravili na záchytnou adresu v Bystřici pod Hostýnem. Zde výsadkáři získali podporu místních odbojářů a díky nim mohli vytvořit rozsáhlou organizaci s buňkami napříč okresy střední i východní Moravy. Přerovskými spolupracovníky se stali zaměstnanci elektrárny Vladimír Vincena a Bohuslav Šída, kteří následně v přerovském okrese vy-

Bystřice pod Hostýnem - sídlo vedení organizace řízené výsadkem Clay a místo, kde vznikla část plánů na povstání Antonína Bartoše a Františka Rakovčíka.

Antonín Bartoš

Čestmír Šikola

Jiří Štokman

budovali zpravodajskou síť, dodávající přes vysílačku výsadku do Anglie informace o německé armádě či válečném průmyslu v regionu. Úkolem odbojářů ovšem nebylo jen zpravodajství, ale brzy dostali i instrukce k přípravě aktivního ozbrojeného odporu. Předně bylo třeba zajistit skupiny pro příjem leteckých dodávek zbraní, pro které se vybíraly dopadové plochy a tajné sklady. Koncem léta 1944 tak započala usilovná organizační práce, ve které sehrál rozhodující úlohu právě plukovník Rakovčík.

Důležitým aspektem příprav k povstání bylo vytvoření vyššího vojenského velitelství, jež by bylo schopno jednotného řízení akce na celém proponovaném území. Nutným předpokladem bylo zapojení kvalifikovaných velitelů z řad vyšších důstojníků a díky přerovské organizaci, jejíž představitelé již byli dříve angažováni do aktivit ON, bylo možné zapojit právě Rakovčíka, který jako důstojník generálního štábu, předválečný velitel brigády a organizátor povstaleckých plánů ON byl ideální volbou pro funkci velitele postání na celé východní Moravě. Rakovčík pak spolu s velitelem výsadku Bartošem připravil základní organizační i operační opatření pro nasazení 4 divizí povstalecké armády, které měly vzniknout u jednotlivých okresních a oblastních organizací. V každém okrese bylo pro první zásah připraveno 300 až 400 mužů, jakožto základ bojových praporů. Okresy pak byly seskupeny do pluků, přičemž okres Přerov vytvářel společný pluk s okresy Hranice, Bystřice a Holešov.

Koncem října se čekalo již jen na dodávky zbraní a signál k zahájení povstání. K tomu mělo dle Rakovčíkova návrhu dojít, jakmile započne sovětská ofenzíva směrem k hranicím Moravy. V průběhu října a listopadu se přípravy dále zdokonalovaly, ale dodání

V Přerově se F. Rakovčík ubytoval v ulici Za mlýnem, kde rodinní příslušníci jeho manželky - Kryškovi vlastnili mlýn a obytný dům.

zbraní se odkládalo. Dle dispozic exilového vedení mělo totiž všeobecné povstání vypuknout v souladu se situací na východní frontě, tj. až se tato dostatečně přiblíží, případně v okamžiku, kdy bude jednoznačné, že už je Německo před zhroucením. K tomuto předpokladu ovšem do konce roku nedošlo a v polovině prosince londýnské ústředí odeslalo výsadku Clay depeši oznamující, že se povstání vzhledem k vojensko-strategické situaci odkládá až na jaro roku 1945.

Koncem roku 1944 tak sice bylo povstání odloženo, ale Rakovčík s Bartošem měli plán aktivního odporu detailně vypracován. Pracovní program byl předán okresním organizacím, které počítaly s tím, že se bude realizovat buď všeobecné povstání celé východní Moravy, nebo partyzánská činnost a sabotáže na komunikacích. Operační plán počítal se vzájemně propojenými akcemi v prostoru od Českého Těšína až k Břeclavi. Počáteční bojovou sílu povstalců měla tvořit úderná družstva, vyzbrojená v předstihu padákovými shozy. Povstání mělo být zahájeno v okamžiku, kdy ofenzíva Rudé armády dosáhne Krakova či Budapešti. Ve všech okresech měly navečer úderné skupiny zaútočit na německé kasárny a důležité objekty, během první noci by byla vyhlášena mobilizace a povstalci by zablokovali všechny přístupové trasy do povstaleckého území. Vzhledem k momentu překvapení a přerušení komunikací se s vážnější německou reakcí počítalo až na druhý den povstání. Plán při splnění předpokladu dodání zbraní a při 75% dokončení mobilizace předpokládal udržení Vizovických a Hostýnských vrchů, Bílých Karpat a Beskyd. Délka odporu v hornatých okresech do příchodu Rudé armády byla odhadována minimálně na 3 týdny. Celkový početní stav povstalecké armády pak měl činit 50 až 80 tisíc mužů. Celý plán byl ovšem zpracován jen rámcově, protože z konspiračních důvodů nebylo dosud možné zrealizovat osobní schůzky zasvěcených velitelů.

Typ radiostanice, kterou výsadek Clay navazoval spojení s ústředím ve Velké Británii

K seznámení Rakovčíka s veliteli okresů totiž mělo dojít po novém roce, současně s detailnějším rozpracováním konceptu a vydáním konkrétních pokynů. Dokončení ambiciózního plánu rozsáhlé odbojové akce ovšem v prosinci zhatil zásah nacistického bezpečnostního aparátu proti některým členům organizace, kvůli čemuž se 28. prosince ocitli v ohrožení sami výsadkáři a museli narychlo z Bystřice pod Hostýnem utéci až na jižní Moravu. Nečekaná, vynucená evakuace způsobila ztrátu spojení okresů s řídícím centrem, jakož i vzájemné komunikace velitelských kádrů, čímž byla zhacena i ambiciózní příprava velkého povstání a tím pádem také Rakovčíkova úloha vrchního velitele východní Moravy.

Plukovník Rakovčík nicméně na přípravu protiněmeckého povstání nerezignoval a v závěrečných měsících okupace jsou dokumentovány jeho aktivity v navazování spojení s ostatními odbojovými organizacemi. Nepřímo navázal styk se štábem 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, se kterou přerovští odbojáři začali od počátku roku 1945 postupně spolupracovat. Rakovčík dokonce věnoval veliteli brigády Murzinovi potřebné velitelské pomůcky. Na jaře 1945 také vyslal spojku přes frontu k postupující Rudé armádě ve snaze vyjednat shoz

Partyzánská brigáda Jana Žižky v Hostýnských horách.

zbraní, potřebný k zahájení povstání, ale od Sovětů se mu dostalo negativní odpovědi. Přesto Rakovčík připravil převratovou akci k převzetí moci, která měla proběhnout v době odchodu okupantů z Přerova. Koncem dubna se pak podílel na vytvoření revolučního okresního národního výboru, který měl být jednotným českým správním orgánem právě pro okamžik převratu.

Třebaže plánované povstání východní Moravy jak jej proponoval plk. Rakovčík nebylo realizováno, lze jako jakýsi jeho pohrobek vnímat Přerovské povstání z 1. května 1945, jež se do historie zapsalo jako první z protiněmeckých vystoupení v rámci celého Květnového povstání českého lidu. Tato akce je ale dodnes opředena nejasnostmi, které se týkají hlavně otázky okolností jeho vypuknutí. K přerovským událostem došlo

spontánně a předčasně, ovšem následné akce povstalců probíhaly z části dle dříve připravených dispozic, jež s největší pravděpodobností vycházely z plánů na „východomoravské povstání“, vypracovaných právě Rakovčíkem. Živelné, nečekané vypuknutí, nepříznivá vojenská situace a rychlý spád událostí ale neumožnily širší realizaci vytyčených úkolů. Rakovčík se ovšem i přes hendikep překvapivého vzniku do povstání zapojil, ovšem jeho řídící a organizační činnost odpovídala spíše scénáři „ad hoc“ převratu, než regulérní, vojensky organizované, bojové akce, jakým zamýšlené „východomoravské povstání“ mělo být. Na radnici inicioval svolání záložních důstojníků a telefonicky vyzval německého okresního hejtmana ke kapitulaci. Celkově se pak v překotně ubíhajících událostech angažoval jako styčný důstojník a parlamentář, jenž se zasloužil při jednání s Němci o snížení počtu obětí na české straně. Sám pak musel po potlačení povstání utéci z města, aby se vyhnul zatčení a popravě za aktivní účast.

Ruch na Dolním občanů po vypuknutí Přerovského povstání, v pozadí vpravo budova radnice, odkud se F. Rakovčík snažil řídit překotný běh událostí.

Po osvobození se Rakovčík vrátil do armády a byl ustanoven do funkce velitele 7. pěší divize v Hranicích, v říjnu byl jmenován do hodnosti brigádního generála a v listopadu 1946 převzal 6. pěší divizi. Počátkem roku 1947 dále postoupil v armádní hierarchii a stal se velitelem sboru a ještě koncem roku 1947 byl dle hodnocení nadřízených perspektivní ještě i k vyšším postům, přičemž jeho kvalifikace byla nejvyššího stupně čili vynikající.

František Rakovčík již jako brigádní generál zahajuje Den brannosti v Přerově

Ústřední výbor „HNUTÍ ZA SVOBODU" – Praha II., Hybernská 30

LEGITIMACE.

Ústřední výbor „HNUTÍ ZA SVOBODU" potvrzuje, že bo František Rakovčík, pik.gšt. bytem v T.G.Masaryka ulici okresu

byl členem „HNUTÍ ZA SVOBODU" a byl pověřen okresním p. Felixem Robilem

pro místo (okres) Přerov

Kromě toho byl pověřen zvláštním úkolem

a účastnil se členů a českých revolučních hnutí za národní a demokratickou

člen „HNUTÍ ZA SVOBODU".

V Praze, dne 14.9.1948

Ani legitimace, stvrzující aktivní činnost v protinacistickém odboji mu nepomohly proti zvůli nového totalitního režimu vedoucí k jeho uvěznění. Rehabilitován byl až na konci 60. let, kdy už mu svíčka života začala dohořívat.

Vše se ale do pár měsíců zcela změnilo a po komunistickém převratu v únoru 1948 byl již hodnocen nejnižší známkou – vyhovující, neboť „nenašel kladný poměr k lidově demokratickému řádu republiky." Proto byl již 1. března 1948 poslán na dovolenou a v červnu přeložen do výslužby. Poté se usadil v Brně, kde se scházel s kamarády z legií. Na společných setkáních nešetřili kritikou nového režimu, což je nakonec dostalo do hledáčku Státní bezpečnosti. V letech 1957 až 1960 byl vězněn za trestní čin podvracení republiky, za což byl nakonec v závěru 60. let rehabilitován a dokonce se mu podařilo získat osvědčení statutu účastníka protinacistického odbojového hnutí, což mu na stáří pomohlo získat aspoň některé výhody, poskytované ze zákona odbojářům.

V té době již byl ale těžce nemocen a 30. června 1971 zemřel.

KALENDÁRIUM MUZEA

18. 1. Tvořivé středy v muzeu – Zasněžené obrázky. Další z cyklu středečních dílen pro malé i velké – přijďte si vyrobit zimní obrázek, ve kterém doopravdy sněží! Od 15.00 do 17.00 hodin v prostoru Vševědárny v přerovském zámku. Všechen materiál bude připraven na místě. Vstupné 30 Kč/tvořící osoba.

21. 1. Návštěva u přerovských bobrů. Výprava za zimujícími bobry na malé Laguně. Odchod v 9 hodin od budovy ORNIS. Vstupné 20 Kč.

26. 1. Všichni tvoří na nádvoří – ptačí budky. Dílna na výrobu sýkorníků ze stavebnic. Počet míst je omezený, 1 stavebnice pro přihlášeného jednotlivce nebo rodinu. Od 15 hodin v přerovském zámku. Vstupné 100 Kč za stavebnici. Přihlášky na tel. 581 219 910 nebo na syrycanska@prerovmuzeum.cz

1. 2. Vernisáž výstavy a vyhlášení výsledků výtvarné soutěže pro děti na téma „Krása a zdraví ze zahrady“. Od 9.30 hodin v Historickém sále přerovského zámku (Horní náměstí 1, Přerov). Výstava potrvá do 26. 3. 2023, vstupné dobrovolné.

7.–10. 2.Jarní prázdniny v muzeu: písmo a ornament. Workshop pro malé i velké u příležitosti 500. výročí narození přerovského rodáka Jana Blahoslava. Tvorba zdobených iniciál, práce s hlínou bez výpalu, razítkování, , kaligrafické experimenty a další výtvarné techniky. Vševědárna přerovského zámku v časech 9–12 a 13–16:30. Vstup zdarma, příspěvek na materiál je dobrovolný.

17. a 18. 2. Jarní swap – výměnný bazárek oblečení. Darujte své nepotřebné kvalitní oblečení a přijďte si vybrat nové. Pátek 16–18 hod, sobota 9–12 hodin, Korvínský dům, Horní náměstí 31 v Přerově. Vstupné 30 Kč.

19. 2. Vernisáž výstavy „Jan Blahoslav, rodák z Přerova“. Slavnostní zahájení výstavy proběhne od 15.00 ve Slavnostní síni města Přerova. Zahájení zahrnuje také hudební vystoupení Kouzelných Fléten ze ZUŠ B. Kozánka a výtvarný workshop pro děti. Vstup zdarma.

23. 2. Vernisáž výstavy Ljubomir Burian – 100. výročí narození. Zahájení výstavy obrazů proběhne ve 2. patře přerovského zámku od 17. 00. Vstup zdarma.

9. 3. Skotsko – magický sever Velké Británie. Cestovatelská přednáška Jana Husáka. Od 17 hodin, Korvínský dům, Horní náměstí 31 v Přerově. Vstupné 20 Kč.

15. 3. Tvořivé středy v muzeu – Svíčky pro Blahoslava. Výtvarná dílna pro rodiče s dětmi – pomozte nám připravit svíčky na dort Jana Blahoslava. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševědárny v přerovském zámku. Vstupné 30 Kč/tvořící osoba.

17. 3. Písmo na zdech – Písmomalířská dílna z doby Jana Blahoslava. Odhalte kouzlo starého písma a vytvořte si nápis jako ze zdí bratrského sboru v 16. století pod vedením zkušené lektorky Markéty Poskočilové. Workshop se stručnou úvodní přednáškou, vhodné pro dospělé a děti od 10 let. Vševědárna přerovského zámku, 17–20 hodin. Podrobnosti o ceně kurzu budou upřesněny.

23. 3. Všichni tvoří na nádvoří – krmítko pro motýly. Dílna na výrobu motýlího krmítka. Od 15 hodin v přerovském zámku. Vstupné 30 Kč. Rezervujte si na telefonu 581 219 910 nebo mailu syrycanska@prerovmuzeum.cz

30. 3. Zpěvy bratské – listování kancionály z doby Jana Blahoslava. Muzikologický workshop. Zalistujte si s námi Šamotulským a Ivančickým kancionálem s lektorem doc. Vladimírem Maňasem, sbormistrem, historikem a muzikologem z MUNI v Brně. Naučíte se zpívat starým způsobem, tzv. odposlechem melodií. K dispozici budou texty písní i ukázky původní notace z let 1561 a 1564. Podrobnosti o akci budou zveřejněny na webu muzea.

KULTURA PŘEROVA

leden–březen 2023

Milovníci panoramatických snímků, pozor!

Ladislav Kamarád vystaví Okna do ztracených světů

Velkoformátové fotografie profesionálního krajinářského fotografa a významného českého horolezce Ladislava Kamaráda představila Galerie města Přerova 12. ledna.

Okna do ztracených světů, jak zní název výstavy, dají nahlédnout do nejúchvatnějších koutů světa, na majestátní krajinu velehor, vrcholů osmitisícovek i česká pohoří skrze technicky dokonalé snímky, které ze své rozsáhlé sbírky zapůjčí přerovský sběratel Kamarádovy tvorby Michal Sýkora.

„Svými fotografiemi se snažím opravdu vytvářet okna do ztracených světů. Jsou to jakési velké hologramy, které vás vtahují dovnitř – nic vám nepřekáží a vy náhle, zcela nerušeně, vstupujete do iluze,“ popisuje svou velkolepou tvorbu Ladislav Kamarád s ohromnou dávkou skromnosti a nadhledu. Na dotaz, jaké významné výstavy v životě realizoval či jakých ocenění za svou fotografickou tvorbu si považuje nejvíce, odpovídá: *„Příliš nestojím o to, uvádět na jaké soutěži jsem co dostal, nebo v jaké sbírce jsem zastoupen, protože to pro mne, ani pro diváka, hodnotícího mé fotografie, není podstatné. Já na tituly a ceny z principu kašlu,“* konstatuje sympaticky.

Přesto připomeňme, že je historicky prvním světovým držitelem nejvyššího evropského titulu Master Qualified European Photographer, vícenásobným vítězem Czech Press Photo v kategorii příroda a životní prostředí a bývalým členem Asociace profesionálních fotografů ČR, který své členství ukončil z důvodu nespokojenosti s poměry v tomto sdružení. „Je také zřejmě jediným člověkem na světě, který vyvlekl na vrchol Čho Oju a Gašerbrum těžkou středoformátovou fotografickou techniku. A to bez použití kyslíkového přístroje či pomoci výškových nosičů,“ přibližuje autorovo zapálení pro věc.

Výstava v městské galerii představí fotografické obrazy tištěné mezi lety 2001 – 2021. Řadu fotografií z plánované výstavy už Kamarád na jiných místech představil dříve, jiné budou mít svoji premiéru. Převažující snímky horských panoramat zpestří třeba snímky Bubliny v ledu nebo Galaxie v Andromedě. Ani na těch nejúchvatnějších místech světa neuvidíme v reálu barvy tak syté, světlo omamné, přírodu čistou, bez jediného smítka či nepatřičné větvičky, jako je tomu na Kamarádových fotografiích. Autor ukazuje krajinu majestátní, velebnou a vyzývá diváka k pokoře před tím, co ještě lidé nezničili. Jeho fotografie přehlížejí pot a dřinu, kterou autor podstoupil, aby je získal, a tvoří tak zvláštní, neopakovatelný svět. Přitom všechno je v něm pravé, Kamarád opravdu vylezl s těžkou technikou na dvě osmitisícovky, opravdu si našel svá místa a na nich snad stokrát čekal na správné světlo slunce.

„Za měsíc jiný cestovatel běžně zdolá několik zemí a pořídí tisíce snímků. Já za stejnou dobu na expedici zkysnu obyčejně na dvou, třech, maximálně čtyřech místech, kam se kolikrát vracím na měnící se světlo a náladu. Teprve po čase, když to místo poznávám, přicházím mu na chuť a pochopím jeho vnitřní energii, kterou potom transformuji do svého obrazu,“ dodává Ladislav Kamarád. Nepracuje podle svých slov jen tzv. vyčkávací metodou, ale někdy má v hlavě motiv, který se snaží v krajině najít a zobrazit. Když se to povede, tak tomu říká, že našel *„klíč ke svému obrazu“*.

Výstava potrvá do 19. února. Snímky k zakoupení a jejich profesionální tisk si budou moci zájemci objednat po dohodě s autorem skrze jeho webové stránky www.horolezec.cz

Cesty na sever dobrodruha Pavla Svobody

Cestovatelská přednáška z dílny fotografa a dobrodruha Pavla Svobody přinese posluchačům jako na dlani daleký evropský sever se vší surovostí přírody, prostorem pro outdoorové výpravy a zcela jistě i dávkou návykovosti. Na Islandu se s průvodcem vydáme na dvoutýdenní trek po jednom z nejodlehlejších míst ostrova, poloostrově Hornstrandir. Místu, kde dávají polární lišky dobrou noc. Zimní Grónsko byl splněný sen - jak tedy vypadá život v inuitské vesnici? Uvidíme také strmé skalní stěny a barevné rybářské vesničky na norských Lofotech. Čarokrásný podzim v Laponsku zvaný ruska vrcholí již během září, exploze sytých barev rozzářila severskou tundru. Dlouhé treky divočinou finského i švédského Laponska doprovázejí stáda sobů, rybaření i romantika v pohádkových srubech. Po nocích zatančí po severské obloze polární záře. Přijďte si užít působivé vyprávění z několika dobrodružných cest po drsném severu, které nadchne každého milovníka divoké přírody.

Cestovatelská beseda s Pavlem Svobodou se uskuteční 22. února 2023 od 17.00 hodin v sále Ministerstva zemědělství ČR v Přerově na Wurmově ul. 2.

Historik Josef Špidla představí velké theatrum

21. června každoročně vzpomínáme den popravy 27 českých pánů - události, která i po více než 400 letech budí hrůzu a dokresluje účtování Habsburků se stavovským povstáním.

Tomu však předcházela celá řada událostí, jež tvoří mozaiku té doby... Historik Jan Špidla, autor knihy Krvavý měsíc nad horou Liliavou, přibližující klíčové události v Markrabství moravském, Slezsku i Království českém v letech 1599–1628, představuje významné milníky české historie jinak, než jak je známe z tradičních hodin dějepisu. Ve své únorové přednášce pro přerovské publikum obrátí pozornost právě také k tomuto městu a jeho důležité osobnosti – Karlu st. ze Žerotína, který po Bílé hoře prodal všechna svá panství a nechal si pouze Přerov, kde také v říjnu roku 1636 zemřel.

Přednáška s názvem Velké theatrum, které ohromilo Evropu, se uskuteční 9. února 2023 od 17.00 hodin v učebně knihovny na Žerotínově nám.

Své místo si předem rezervujte na tel. 581 334 069 nebo na e-mailu propagace@knihovnaprerov.cz

KNIHOVNA JE ZDE PRO VÁS

25. 1. Libanon: země hor, cedrů a uprchlíků – cestovatelská beseda s Michalem Štěpánkem, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

24. 1. Pohádka „O Červené Karkulce“ s interaktivním čtením a zábavnými aktivitami. Program pro rodiče s dětmi od 2 do 4 let v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00.

2. 2. Ajurvédská typologie osobnosti – přednáška Andrey Lazarské, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo náměstí 36, od 17.00.

9. 2. Velké theatrum, které ohromilo Evropu – přednáška Josefa Špidly, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo náměstí 36, od 17.00.

13. 2. – 17. 2. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén knihovny, Žerotínovo náměstí 36, 8.00– 16.00.

22. 2. Cesty na sever - cestovatelská beseda s Pavlem Svobodou, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

23. 2. Reflexní terapie pro děti – přednáška Pavlíny Dočkalíkové pro rodiče s nejmenšími dětmi v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00.

7. 3. Jak se zbavit bolesti bez léků a injekcí – přednáška Vincenta László, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo náměstí 36, od 17.00.

16. 3. Tiskařská dílna v knihovně – workshop Romana Prokeše ze Studia Bez Kliky, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo náměstí 36, od 17.00.

29. 3. Balkán: tady to žije! - cestovatelská beseda s Janem Husákem, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

Pestrý program v Městském domě

LEDEN

Sobota 21.1. od 20.00 Farní ples.

Neděle 21. 1. od 19.30 Symphonic Rock Show. Rockové hity legendárních kapel v nastudování Moravské filharmonie Olomouc a vokálního kvarteta Q VOX pod vedením dirigenta Miloše Machka. Vstupné 250/150 Kč.

Neděle 29. 1. ve 14.00 a 17.00 LOUSKÁČEK – VÁNOČNÍ SEN. Baletní pohádka pro celou rodinu o kouzlu Štědrého večera. Baletní studio při Moravském divadle Olomouc přiveze pohádkový příběh o štědrovečerním snu a kouzelných dobrodružstvích v Království cukrovinek. Setkáte se s malou Klárkou a její kouzelnou loutkou Louskáčkem, Myším králem či Cukrovou vílou a především s nádhernou hudbou P. I. Čajkovského. V hlavní dětské roli Klárky se představí Sofie-Anna Frídlová a Laura Mohylová, zatančí děti z Baletního studia při Moravském divadle a profesionální tanečníci baletního souboru Moravského divadla Olomouc. Vstupné 120 Kč.

ÚNOR

Sobota 4. 2. Ples klubu amerického fotbalu Mammoths Přerov.

Sobota 11. 2. od 20.00 Spektrum Naposledy!!! Poslední veřejné vystoupení přerovské zábavové legendy. Vstupné 200 Kč.

Neděle 12. 2. od 13.30 Nedělní party. Tradiční taneční odpoledne se skupinou Harmony. Vstupné 90 Kč.

Úterý 21. 2. od 19.30. Fantastická žena. Komedie, jejíž zápletka se točí kolem seznamu vlastností, které by měla mít ideální partnerka, rozvíjí příběh dvou kamarádů ve středním věku, jejichž životy pořádně zamíchá tajuplná seznamka. V alternacích: Patricie Pagáčová, Diana Nečásek Šoltýsová, Václav Krátký, Ondřej Volejník, Adrian Jastraban nebo Jarmil Škvrna. Vstupné 450/420/280 Kč

Neděle 26. 2. od 13.30. Nedělní party. Tradiční taneční odpoledne se skupinou Karli. Vstupné 90 Kč.

BŘEZEN

Středa 1. 3. od 19.00 Koncert z cyklu Setkání žánrů. **Check Accordion Trio – Od klasiky po tango**. Uskupení tří mladých akordeonistů, kteří se zaměřují na klasickou hudbu, ale nabízejí i balkánskou hudbu či argentinské tango. Vstupné 350 Kč.

Čtvrtek 9.3. od 19.30 Poutníci. Koncert české bluegrassové legendy. 280/250 Kč.

Sobota 11. 3. od 19.00 Přerovský ples. Vstupné 700 Kč VIP zóna/390 Kč.

Neděle 12. 3. od 13.30 Nedělní party. Tradiční taneční odpoledne se skupinou Harmony. Vstupné 90 Kč.

Čtvrtek 16.3. od 19.00 Vlasta Redl & AG Flek. Příznivce folkrocku potěší společný koncert. Dvě hudební legendy, jejichž cesty se kdysi spojily, a pak zase rozdělily. Na hity se nezapomnělo, a tak rozhodli vyrazit na společné turné. Vstupné 460/420/320 Kč.

Sobota 18. 3. 15.00 Zdenek Polách - Matýsek a jeho kamarádi. Smích dětského publika je to, co máme nejraději. Věřte že, Zdenek Polách, opravdu jediný český břichomluvec, a Matýsek s jeho kamarády, vás budou bavit jako nikdo jiný v tomto oboru. Vstupné 300 Kč.

Úterý 21. 3. od 18.00 Koncert sborů a orchestrů ZUŠ. Tradiční přehlídka toho nejlepšího z tvorby žáků ZUŠ Bedřicha Kozánka v Přerově. Vstupné 120 Kč.

Středa 22.3. od 18.00 Sportovec roku. Každoroční vyhlašování cen o nejúspěšnějšího sportovce města Přerova.

Čtvrtek 23. 3. od 19.30 Minipárty s Karlem Šípem. Skvělá talk show oblíbeného baviče. Vstupné 390/330 Kč.

Neděle 26. 3. od 13.30 Nedělní party. Tradiční taneční odpoledne se skupinou Karli. Vstupné 90 Kč.

Městský dům v Přerově
Náměstí TGM 8
tel. 581 587 770

Kino Hvězda o jarních prázdninách

Pro přerovský okres připadají prázdniny na začátek února a protože letošní zima přeje spíše úspoře drahých energií než zimním radovánkám, netrapte se pro stále nepřicházející sníh a vyrazte za zábavou do kina. Přerovské kino Hvězda si pro vás připravilo pestrou nabídku filmů pro děti i dospělé.

Pondělí 6. 2.
15:30 Úžasný Mauric (pro děti)
17:30 Přání k narozeninám
19:30 Babylon

Úterý 7.2.
15:30 Zoubková víla (pro děti)
17:30 Vánoční příběh (levné úterý, vstupné 80 Kč)
19:45 Muž jménem Otto

Středa 8. 2.
15:00 Mumie (pro děti)
16:45 Avatar (3D) případně Titanic (předpremiéra, změna programu vyhrazena – tyto změny naleznete upřesněny na webových a FB stránkách našeho kina www.kinohvezdaprerov.cz)
20:00 Ostrov

Čtvrtek 9. 2.
10:00 Top Gun: Maverick (Bio senior, vstupné 80 Kč)
15:30 Asterix a Obelix: Říše středu (Pro děti)
17:30 Titanic (republiková premiéra, obnovená premiéra k 25. výročí filmu)

Pátek 10. 2.
15:30 Ukradená vzducholoď (restaurovaná verze slavného filmu Bořivoje Zemana)
17:45 Bez kalhot: Poslední tanec (premiéra)
20:00 Někdo klepe na dveře

...a na Valentýna

Ať už se 14. února nemůžete dočkat nebo je vám Svátek zamilovaných zcela ukradený, vždy se najde důvod, proč jít do kina. Společně strávenému času s partnerem či přáteli a dobrým filmem na největším plátně v republice se máloco vyrovná! Na úterý 14. února jsme pro vás nachystali speciální nálož vášně a romantiky!

15:00 Titanic (obnovená premiéra k 25. výročí filmu)
18:15 Ostrov
20:00 Bez kalhot: poslední tanec

No a pokud jste opravdu milovníky zcela jiného žánru, zcela jistě si u nás vyberete v dalších dnech. Kino Hvězda pro vás promítá kromě 1. ledna všech 364 dní v roce!
Veškeré informace najdete na FB nebo www.kinohvezdaprerov.cz

Zpravodaj Muzea Komenského v Přerově
s přílohou Kultura Přerova
má pro vás
vždy v dostatečném množství

MĚSTSKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM

Zajišťuje činnost
spojenou s turistickým ruchem
v Přerově a regionu

PROVOZNÍ DOBA
pondělí–pátek: 8.00–17.00
sobota (1.4.–31.10.): 8.00–12.00
sobota (1.11.–31.3.): zavřeno

MASOPUST? MASOPUST!

I letos nás čeká, s pomalým odchodem zimy, předvelikonoční období půstu. Předtím by byl ovšem velký hřích neužít si na bujarém masopustním veselí. Letos se stárek se stárkovou a všechny maškary těší na převzetí práva nad městem v sobotu 18. února v 9:00 na náměstí TGM před radnicí. Následně již nic nebrání zapojit se do pravého veselí a užít si dobrého jídla, pití, tance i muziky v průvodu maškar. Trasa průvodu je již tradiční, od radnice na faru u sv. Vavřince a dále pak ulicemi Jiráskovou a Wilsonovou přes náměstí TGM do Pivovarské a na Horní náměstí na nádvoří zámku.

Připojit se můžete kdykoli po cestě, ale uznejte sami, že by byla věčná škoda vynechat byť jen jedinou zastávku u domu pohostinných lidí! Na otázku, zda je na letošním Masopustu něco nového, se nám dostalo zásadní odpovědi: Smrtka zainvestovala do nové kosy! Stříbrné. Ale není potřeba se obávat – tato masopustní Smrtka nikoho o život nepřipraví, naopak. Postará se, aby průvodu nikdo nepřekážel a nerušil radostnou atmosféru. Obchůzka bude zakončena u restaurace Katovna a nám nezbude než se těšit na další rok.

Neseme Smrt ze vsi... (taky města!)

Vynášení smrti a vítání jara je západoslovanský lidový zvyk pocházející z předkřesťanské éry. Jeho ústředním prvkem je slaměná figura oblečená v ženských šatech v našem regionu ji lidé nazývali Smrtka.

Dagmar Bouchalová

Obchůzka je vždy spojená s pátou nedělí postní, která je označována jako „Smrtná neděla“.
Smrtku představuje figura ze slámy s bílým obličejem, oblečená do součástí kroje. Na krku má korále z vaječných výfuků. Vynášení Smrtky bylo záležitostí výhradně dívčí. Družina dívek vedená nejstarší z nich (stárkou) za zpěvu koledních písní nesla smrt po vsi za zpěvu obřadních písní a s říkadly od domu k domu, za což byly odměněny koledou. Na závěr pochůzky Smrtku odstrojily a utopily ji v řece. Zůstaly z ní jen vaječné korále, které se házely za ní, aby lépe plavala a zima byla brzy pryč. Vynášení Smrtky tak představuje jeden z nejstarších jarních obřadů vůbec.
Často se k vynášení smrti přidružoval i zvyk přinášení nového léta do vsi ve formě opentlené jedličky. Na Přerovsku a Olomoucku se dopoledne konaly obchůzky mladších děvčat s májíčkem a odpoledne starší děvčata vynášela smrt. Májíček se vyráběl z vršku jedličky nebo smrčku. Stromeček se ozdobil fáborky, papírovými růžemi a řetězy z vyfouknutých vajec. Po skončení obchůzky se děvčata sešla u stárky, kde společně snědly koledu a o zbytek se rozdělily.
Tradici Vynášení Smrtky se podařilo Trávníčku společně s FS Haná a o.s. Cukrle obnovit v rámci našeho města a regionu před 13 lety.
Pokud chcete celý obřad včetně průvodu zažít na vlastní kůži, přijďte nás podpořit v neděli 26. 3. 2023 od 10,30 hod. k budově bývalých jeslí U Bečvy. V průvodu, který projde po původních historických hranicích města, zazní část původní, starobylé ústní lidové slovesnosti typické pro region a naše město.
Pojďme se tedy na chvíli přenést časem o několik století zpět.

JAN HRUBÝ & TRIO

Dlažka dorostla do Kristových let a slaví. A jak lépe oslavit narozeniny, než hudbou? Dobrou hudbou! V klubu Teplo předvede 26. ledna v 19:30 Jan Hrubý&Trio barevný koncert plný překvapení, improvizace a nestárnoucích písní. Matador českých bigbeatových houslí Jan Hrubý v sestavě se zpěvákem, klávesistou a kytaristou Ondřejem Fenclem, hráčem na keltskou harfu Seanem Barrym a hostujícím perkusistou Michalem Hnátkem představí průlet vším, čím je a byl. Repertoár kapely tvoří irské balady v podání Angličana Barryho, Fenclovy autorské písně z repertoáru jeho kapely Hromosvod, instrumentálky a jako koření ukázky z působišť Jana Hrubého – Variace na renesanční téma a Špejchar blues Vladimíra Mišíka, Prokopův Blues o spolykaných slovech a Astrolog Vládi Merty.

The Daybreakers - britští Black Beatles

The Daybreakers jsou rychle se rozvíjející, proud času ohýbající bluesrockeři z východního Londýna. Ze svých nástrojů vysílají melancholické zvuky The Doors a Fleetwood Mac a zároveň evokují odstíny The MC5 a Thin Lizzy. Kapelu založil skladatel, kytarista a zpěvák Aidan Connell, který převrátil londýnský klubový život a setřásl ze sebe stereotypní škatulku „černého bluesmana“. The Daybreakers nejsou žádní těžkopádní puristé, na svou hruď dokáží přivinout jak samply a avantgardu, tak i tanečně orientovaný, kultivovaný poprock. Rytmická sekce totiž groovuje díky preciznímu basákovi Conoru Cotterillovi a rockově pevnému rytmu bubeníka Maxe Revella. Klasické rockové trio dle vzoru Hendrixe nebo Cream ztělesňuje zdánlivý paradox těsného, ale uvolněného spojení tří hudebníků. Jejich neortodoxní přístup a překračování rockových norem je odlišuje od jiných bluesrockových seskupení a přitahuje tak i mezigenerační fanoušky, nadšené jejich svěžím a neotřelým pohledem na rockovou zlatou éru 60. a 70. let. Mezi jejich velké fanoušky se počítají i takové rockové celebrity jako jsou Jeff Beck a Jimmy Page.

A právě takovou lahůdku si můžete vychutnat již 9. března od 19:30 v přerovském klubu Teplo.

Proto neváhejte - lístky v předprodeji zakoupíte se stokorunovou slevou. Na místě vás vyjdou na 300 Kč, ale i tak to není za takovou pecku moc!

Co se tak vypravit za poznáním?

Zlínská pobočka Klubu Augusta Sedláčka zve na zájezd po hradech

Také letos na jaře uspořádají „hradaři“ ze Zlína pro své členy i širokou veřejnost vícedenní autobusový zájezd po českých hradech a zříceninách.

Termín je stanoven na dny 4. až 8. května 2023 a cílem akce „Jižní Čechy II.“ budou desítky památek v oblasti Strakonicka. Ubytování s polopenzí je zajištěno v autokempu Žíchovec. Bližší informace, předběžný itinerář cesty či přihlášky získáte po kontaktování organizátora akce, Ing. Radovana Koplíka, na e-mailu: kgeo@volny.cz. Na přípravě zájezdu spolupracuje také muzejník Lubomír Vyňuchal.

Nejedná se o akci žádné cestovní kanceláře, kde je program do puntíku připraven, ale o živelnou akci lidí se společným koníčkem, přičemž zde rozhodně nebývá nouze o dobrou náladu. Večery jsou ve znamení dobrého jídla, pití a samozřejmě písniček s kytarou. Mezi účastníky bývají zpravidla zastoupeny všechny věkové kategorie, a pokud máte odvahu, jste srdečně zváni.

Mezi plánované zastávky bude zahrnut např. zámek Blansko či hrad Helfenburk u Bavorova (na snímku)

PSALO SE PŘED STO LETY

Po Sylvestru a na Nový rok. Tak tedy máme za sebou Sylvestra, Nový rok a chystáme se opět do práce. Svítilo nám pěkně sluníčko jako o velikonocích. Po sněhu nebo nějaké známce zimy ani památky. I ten letošní Sylvestr byl kupodivu nehlučný. Ulice klidné a jenom po půlnoci zahemžily se na chvíli hovořícími lidmi, jdoucími ze Sokolovny ze silvestrovského večera. Ale to jenom malou chvíli – a pak bylo zase ticho. Za to ale restaurace a kavárny a všechny ostatní veřejné místnosti byly přeplněny. Ale kdež pak proti Sylvestru loňskému! Zdá se, že se již uklidňujeme z té poválečné horečky baviti se za každou cenu. V Městském domě vyplňovalo sylvestrovský večer šest členů Městského divadla olomouckého, kteří se poctivě přičiňovali, aby obecenstvo pobavili. Nešlo to, jak si jistě přáli. Jednotné vstupné za 16 Kč to je trochu drahé a obchodně neodbornické. V Sokolovně, kdež byl program nejzdařilejší, skončila oslava nedlouho po půlnoci. V Akciovém pivovaru se to vše protáhlo až k ránu, ale ani potom nebylo „mrtvých“, jenom sem tam nějaký ten „trpící“. V pondělí byl všeobecný odpočinek, alespoň dopoledne. Přes to byly ulice přeplněny lidmi vzájemně si přejícími šťastného, veselého Nového roku, šťastných radostných tří králů atd. Starý rok máme tedy za sebou a počítáme co možno očekávati od Nového roku. A tu myslím, máme my skromní lidé jenom jedno přání, abychom se všichni na příštího Sylvestra zase ve zdraví a při dobré náladě sešli.

Obzor, středa 3. ledna 1923

Dobrovolný průchod mezi ulicí Kratochvilovou a Palackého je až na další uzavřen v důsledku stavby pasáže stavitele Köhlera.

Obzor, pátek 5. ledna 1923

President republiky T. G. Masaryk projížděl ve čtvrtek Přerovem. Do Přerova přijel ve 4.17 ráno a odjel na Slovensko ve 4.37.

Obzor, pátek 5. ledna 1923

Bývalý hudební kroužek Fedrfechtýřů složil v naší administraci 87 Kč Družstvu pro vystavění a udržování divadla v Přerově.

Obzor, sobota 13. ledna 1923

Památce Blahoslava. Dne 20. února 1923 slaví památku 400letých narozenin Jana Blahoslava. Odbor Kostnické Jednoty v Přerově pořádá v měsíci únoru, březnu a dubnu cyklus přednášek o Janu Blahoslavovi, přerovském rodáku a senioru Jednoty Bratrské. První přednášku vykoná v neděli dne 4. února o půl 8. h. večer v českobratrském chrámu na Velkých Novosadech br. Far. František Prusky z Olomouce. Ve dnech 16. a 18. února o půl 8. hod. večer k uctění narozenin Jana Blahoslava pořádá se duchovní koncert za řízení pí. M. Šantrůčkové v chrámě na Vel. Novosadech. Dne 20. února o 8. hod. večer v sále Měst. Domu slavnostní přednášku Dra. Th. Ferd. Hrejsy z Prahy. K těmto přednáškám i koncertům zveme Vás co nejsrdečněji a jsme jisti, že hojnou účastí projevíte úctu i vděčnost českému synu a Vašemu rodáku, který byl jedním z největších mužů své doby. Další přednášky se oznámí.

Obzor, pátek 2. února 1923

Old skauti Přerov se sborem S. D. T. J.pořádají dne 17. února v Dělnickém domě Večer Vrchlického. Na programu zpěvy, recitace, melodramy, balet a aktovka Vlk. Předprodej v Obzoru.

Obzor, sobota 10. února 1923

Vyloupená výkladní skříň. Známý redaktor „Fedrfechtýřů“ Daniel Lešovský má smůlu. V neděli v noci – kdy Šlágenburg hostil vznešené cizince – vyloupil mu někdo nezvěstný výkladní skříň a důkladně ji vykuchal.

Obzor, čtvrtek 13. února 1923

O letnicích odhalení Blahoslavova pomníku od mistra Bílka na Horním náměstí.

Blahoslavův pomník. Na podzim v roce 1919 obnovil prof. Dr. Staněk akci za zřízení pomníku Janu Blahoslavovi a 4. listopadu téhož roku uzavřena s mistrem Fr. Bílkem smlouva o postavení pomníku za celkový obnos 100,000 Kč. Poněvadž na stavbu užito tvrdšího materiálu, než původně projektováno, zvýšila se cena pomníku na 107,200 Kč. Sbírkami získáno dosud 84,500 Kč, takže zbývá uhraditi ještě 22 tisíce 700 Kč. Ovšem výdaje stoupnou ještě o četnou místní režii a dopravu. Dílo je tesáno v loštickém pískovci a o svatodušních svátcích bude odhaleno.

Obzor, pondělí 19. února 1923

K uctění památky dra. Rašína byl usnesen v posledním zasedání městské rady v Přerově pietní projev. Na pohřbu budou zastupovati město Přerov náměstkové Kadlec a Polame, radní Skopal a za úřednictvo dr. Prchal.

Obzor, středa 21. února 1923

Blahoslav a jeho doba. Městská rada přerovská a museum Komenského uspořádalo ve středu večer Blahoslavův oslavný večer a to způsobem jistě vhodným a v duchu Blahoslavově názorně. Fakty bohatá a logicky učleněná přednáška zanesla posluchače do 16. století a dobrý projekční přístroj Obzoru, opatřený velikou žárovkou dávající tiché, klidné světlo, vykouzlil na bílé plachtě 200 dobových obrázků, zhotovených Vatrou. Velmi četně shromážděné obecenstvo a vyslechlo s opravdovým zájmem výklad a líčení doby Blahoslavovy a hlediska uměleckého, společenského, právního a hospodářského. Obecenstvo získáno pro slavnou dobu českého národa a dobře připraveno pro Blahoslavovy oslavy o Letnicích, spojené s odhalením Blahoslavova monumentu, jehož dřevořezba byla umístěna na přednášce v čele vkusně upraveného jeviště.

Obzor, pátek 23. února 1923

PSALO SE PŘED STO LETY

Dle posledního sčítání lidu ze dne 15. února 1921 má Přerov 21.416 obyvatel. Dle statistiky zdejšího městského úřadu o narození a úmrtí v Přerově v posledních dvou letech, jeví se již opět značný přírůstek obyvatelstva.

Obzor, sobota 24. února 1923

Cizinců v Přerově, příslušníků jiných států jest 193, z nichž 1 Angličan, 1 Ital, 6 Jihoslovanů, 5 Říšských Němců, 54 Poláků, 79 Rakušanů, 2 Rumuni, 24 Rusů, 11 Maďarů a 10 Ukrajinců. – Ze statistiky vidno, že polským židům nechce se zpět a že se jim u nás dobře daří. Pobyt jejich datuje se od dob válečných, kdy město Přerov bylo donuceno poskytnouti uprchlíkům přístřeší. Dnes zůstávají u nás – zatím co našinec marně shání se po bytě. Bylo by dobré zjistiti, kolik bytů by se uvolnilo, kdyby oněch 54 Poláků, 79 Rakušanů, 5 Říšských Němců a 11 Maďarů – vesměs našich „přátel“ – v Přerově zmizelo.

Obzor, neděle 25. února 1923

Neděle v Přerově. Stalo se usulením, že vždy něco o té neděli napíšeme, ale stává se také někdy, že skutečně není co psáti. Ještě že máme ty missionáře v Přerově, kteří snad ty naše Přerováky obrátí. Však je také na čase, že přijeli. – Masopust má mnoho hříchů na svědomí. Že to béřou páni missionáři velmi důkladně, o tom svědčí jejich kázání, rozdělené na tyto kategorie: pro panny. Pro svobodné, pro vdané; pro mládence, pro svobodné pro ženaté. Jak jednotlivé kategorie kázání navštěvovaly, nejsme informováni. Utrhační jazykové tvrdí, že prvá kategorie rodu ženského i mužského byla pranepatrně zastoupena. Konečně, co je komu do toho. – Jiného, v Přerově, co by stálo za zmínku, nebylo. O tom blátě psáti, je mrzuté; o bezúčelné promenádě, vždy se opakující, je příliš všední a o tom „Labutím jezeře“ škoda papíru. Není divu, že za těch okolností mnozí Přerováci „v nejlepších letech“ hledají osvěžení po celotýdenní úmorné práci v Olomouci a neosvěženi vrací se až v pondělí ráno.

Obzor, úterý 27. února 1923

E. Destinová v Daliboru zpívá v pondělí 12. března v sedm hodin večer v Městském domě v Přerově. Vstupenky v Obzoru.

Obzor, pátek 9. března 1923

Mladý zvrhlík. 16letý Skovajsa z Přerova byl přistižen v chlévě vyšší hospodářské školy při pohlavním styku – s krávou. Proti degenerovanému mladíkovi, učiněno bylo trestní oznámení.

Obzor, sobota 10. března 1923

Obliba přerovské nemocnice stále roste, čehož dokladem je vzrůstající počet pacientů. V prvých dvou měsících letošního roku měla nemocnice 11.178 ošetřovacích dnů, t.j. o 700 více , než v roce 1922, kdy bylo ošetřovacích dnů 10.439. Správa nemocnice se ovšem také stará o zdokonalení, jak po stránce odborné rozmnožováním počtů odborných lékařů, tak i výpravou pavilonů, jejichž balkony budou úplně zaskleny, aby i za chladných slunečných dnů bylo možno užívati blahodárných slunečních paprsků.

Obzor, středa 14. března 1923

Městská rada jednala o návrzích na přejmenování ulic, hlavně pokud se týče pojmenování ulic vycházejících z Náměstí Svobody. Mají býti nazvány Rašínova, Staňkova a Tomáškova. Městská rada přijímá s povděkem náměty občanstva ohledně pojmenování dotyčných ulic.

Obzor, neděle 18. března 1923

Chození lesem mimo upravené cesty není dovoleno a není ovšem také dovoleno poškozovati les trháním rostlin. Městská rada znovu upozorňuje, že bude potrestán každý, kdo se přestupků takových dopustí.

Obzor, neděle 18. března 1923

O stavby městských domů. V pondělní schůzi městské rady bylo jednáno o stavbách dvou třípatrových domů, k nimž finanční komise projevila přání, aby alespoň jeden byl uvnitř města. Přání finanční komise naráží na nepřekonatelné překážky jednak, že majitelé domů žádají vysoké obnosy, jednak že dům pro stavbu velmi vhodný a ne drahý (Zedkův v Jateční ulici), jest obsazen pěti nájemníky, kterým by musily býti zaopatřeny náhradní byty. Překážky jsou tedy tak velké, že přání finanční komise není možno uskutečniti. Následkem těchto okolností usnesla se městská rada vystavěti i druhý dům proti Ztracené ulici u nám. Svobody.

Obzor, čtvrtek 29. března 1923

Sací potrubí na plovárně má býti nově upraveno nákladem 4000 Kč, aby se předešlo zbytečnému nadržování vody v Bečvě, které bylo zem. výborem pouze trpěno. Obyvatelstvo středního města bude tím připraveno o improvisovanou lávku. Postavení mostu v této části, o němž se již dlouho mluví, mělo by býti konečně provedeno.

Obzor, čtvrtek 29. března 1923

Celá řada občanů byla pokutována vysokými peněžními obnosy pro neuposlechnutí zákazu chození mimo cest v lese Žebračce a pro nedovolené trhání lesních květin. Začínáme si osvojovati jakýsi zlozvyk Pražanů, kteří pustoší krásu přírody přímo vandalským způsobem. Apelovati na cit občanstva míjí se účinkem, proto vysoké pokuty jsou místné.

Obzor, pátek 30. března 1923

Z Obchodního Gremia. Obecenstvo se upozorňuje, aby si opatřilo nákup zboží před svátky velikonočními, neboť obchody budou dle usnesení valné hromady po oba dva dny uzavřeny.

Obzor, pátek 30. března 1923

Předchůdcem kinematografu byly tzv. stereogloby či panoramy k prohlížení panoramatických obrázků. V Přerově fungovala panorama od roku 1910 na rohu Bratrské ulice a Dolního náměstí (dům staré pošty v pozadí).

Kinosál s kapacitou 300 diváků fungoval od roku 1926 také v Dělnickém domě na Šířavě. Tamní Bio Hvězda provozoval dobročinný spolek Okresní péče o mládež.

BIOGRAFY, KINA, SPEKTÁKLY

První stálé kino bylo otevřeno v roce 1912 v sousedství kaple sv. Jiří pod Horním náměstím (na snímku je viditelný vstup zcela vpravo). Kino Orania pojalo 112 návštěvníků.

V Lidovém domě ve Wurmově ulici působilo od půle 30. let kino Sport, které mělo kapacitu pouze 175 míst. Po roce 1945 až do konce 50. let neslo kino jméno Svět.

V roce 1926 získalo kino Orania novostavbu na náměstí Svobody. Po roce 1945 bylo přejmenováno na Oko a stalo se nejdéle působícím přerovským biografem.

Ve staré tělocvičně Sokola promítalo dvakrát týdně Bio Sokol. Po výstavbě nové sokolovny byl objekt přebudován na stálé kino, jež bylo koncem 30. let přejmenováno na Bio Alfa.

V roce 1940 pojalo kino Alfa 720 diváků. V době okupace pak bylo přejmenováno na Viktoria a po válce pak v rámci znárodnění na kino Jas.

V Předmostí, jež se počátkem 60. let přičlenilo k Přerovu, bylo v někdejším Lidovém domě vybudováno stálé kino, které pak až do 90. let promítalo pod názvem Panorama.

Kino Jas, které se po rekonstrukci na širokoúhlé promítání stalo nejmodernějším kinem, sloužilo divákům do konce roku 1976.

V roce 1973 se na Šířavě započalo s výstavbou moderního kina, které bylo schopno projekce 70mm filmů. Železobetonový promítací sál měl zároveň sloužit jako kryt civilní obrany.

Nové kino bylo dokončeno v roce 1976 a jeho slavnostní otevření proběhlo v prosinci téhož roku. Jeho umístění vycházelo z koncepce nového centra Přerova, jež mělo vzniknout na rozhraní starého středu a nových sídlišť.

Dnes vám kino Hvězda nabízí nejen úžasný filmový zážitek na největším promítacím plátně v republice, super zvuk a filmy i v 3D projekci, ale také prohlídky expozice v protiatomovém krytu pod kinem a posezení ve stylové filmové kavárně. Oblíbená drink a kouzlo stříbrného plátna - není to právě to, co vám již dlouhou dobu schází? Neváhejte a navštivte kino Hvězda Přerov!

Přerovská předměstí před asanací

Stavební vývoj Přerova v období 2. poloviny 20. století byl výrazněn ovlivněn politickými změnami po únoru roku 1948. Město bylo státními orgány vybráno jako sídlo nového podniku těžkého strojírenství, jehož budování a existence se odrážely i v podobě města. Rozšiřování průmyslu totiž přineslo příliv nových zaměstnanců, čímž stoupal počet obyvatel města. To se samozřejmě odrazilo v potřebě navýšit bytovou výstavbu.

Od 50. let tak vznikala nová sídliště, jež na okrajích města přirozeně navazovala na stávající zástavbu. V 60. letech ovšem došlo v rámci urbanismu k zásadním změnám – vznikl plán na vytvoření nového centra města na začátku Čechovy ulice, na něž by navazovala nová sídliště. Tento záměr se pak stal počátkem revoluční změny vzhledu Přerova, protože zahájení nové výstavby bylo podmíněno asanačními zásahy dosud nebývalého rozsahu. Zmizet z přerovského místopisu měly takřka celé ulice Šířava, Trávník či Želatovská, které v té době nesla jméno Jeremenkova. A právě stav před velkým bouráním připomíná snímek, který v roce 1968 pořídil syn tehdejšího předsedy městského národního výboru Jiří Rosmus z novostavby panelového domu na začátku ulice Petřivalského. Záběr je unikátním dokladem původní podoby ulice Želatovská, kterou můžeme sledovat z popředí až do zadní levé části snímku, kde se napojovala do Šířavy. Současně byl zachycen i začátek někdejší ulice Ke kapličce, která vedla od Vsadska a do Želatovské se napojovala. Ulice ovšem do roku 1961 nesla jméno Bratří Hovůrkových, na paměť odbojářů, kteří zde bydleli v domě č. 5 (ten byl v té době již zbourán a zbyla po něm jen proluka viditelná ve středu fotografie. Na stávající ulici navázal od poloviny delší úsek, tvořený novou komunikací procházející sídlištěm Šířava II, jejíž začátek je viditelný vlevo v popředí. Za zástavbou domů obou ulic směrem blíže středu města se pak nacházely dvory a zahrady s hospodářskými objekty či dílnami, na něž pak navazovala souvislá zástavba ulice Trávník. Uzavřenost tohoto prostoru pak narušila na přelomu 50. a 60. let výstavba administrativní budovy Chemoprojektu a bytového domu stavebního družstva Meopty, přístupných prolukami ze strany Trávníku. Obě budovy jsou jasně viditelné ve středu fotografie. Vlevo od Chemoprojektu lze spatřit dvojici výškových ubytoven chemických závodů u Šrobárovy ulice, jež byly dokončeny v roce 1966. Další výškovou budovu je možné rozeznat dále vlevo a jednalo se o první dům budovaného sídliště Velká Dlážka. Jak je vidno, postavením těchto budov v blízkosti středu se začalo měnit výškové zónování města, a tím pádem tradiční panorama. K zásadní změně ve výškovém zónování ovšem mělo dojít v souvislosti s výstavbou sídliště Šířava III a jeho věžových obytných domů. Ještě před stavbou tohoto ve své době největšího přerovského sídliště bylo všem nutné provést v letech 1969 až 1970 asanaci třech stovek domů, přičemž se zásadně změnilo i místo zachycené touto fotografií. Na uvolněném místě tak vznikla komunikace spojující východní okraj města přímo s Komenského třídou v centru města, pojmenovaná v únoru 1973 na počest 25. výročí tzv. Vítězného února na třídu Lidových milicí (od roku 1990 třída 17. listopadu). Současně v sousedství nové komunikace postupně vyrostly panelové domy, budované v rámci sídliště Šířava III.

Petr Sehnálek

ZPRAVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ, LEDEN–BŘEZEN 2023

Texty: Dagmar Bouchalová, Aleš Drechsler, Lada Galová, Radim Himmler, Andrea Kopečková, Helena Kovářová, Svatava Měrková, Petr Sehnálek, Kristina Sehnálková, Zdeněk Schenk, Jana Syryčanská, Jana Trtíková a Lubomír Vyňuchal

Foto: archiv Muzea Komenského v Přerově, archiv KIS Přerov,VHÚ, Zdeněk Schenk a Lubomír Vyňuchal

Redakce a grafická úprava: Kristina Sehnálková

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7/7, 750 02 Přerov IČO: 00097969. Zaregistrováno MK ČR pod zn. MK ČR E 21496. Čtvrtletník - periodický tisk územního samosprávného celku. Vyšlo 16. 1. 2023 v Přerově. Příští číslo vyjde 3. 4. 2023. Změna uveřejněného programu vyhrazena!

V rámci akcí pořádaných Muzeem Komenského v Přerově, p. o., budou pořizovány obrazové a zvukové záznamy za účelem prezentace organizátora akce. Muzeum Komenského v Přerově, p.o., nenese odpovědnost za záznamy pořízené a zveřejněné jinými subjekty. http://www.prerovmuzeum.cz/img/muzeum/GDPR/2018_05_Informace_o_zpracovani_osobnich_udaji_web.pdf. Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.